

Nota

van het Departement van Onderwijs en Eeredienst

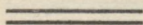
inzake

de oprichting en de organisatie van

een Faculteit der Letteren in

Nederlandsch-Indië

met kosten-raming.

De hierbij aangeboden „Nota inzake de oprichting en de organisatie van een Faculteit der Letteren in Nederlandsch-Indië, met kostenraming” berust op besprekingen van ondergeteekende met de heeren Dr. F. D. K. Bosch, Prof. Raden Ario Dr. H. Djajadiningrat, Dr. G. W. J. Drewes, en Prof. Mr. J. van Kan.

Deze publicatie geschiedt ten einde openbare gedachtenwisseling uit te lokken.

*De wde Directeur van Onderwijs en Eeredienst,
B. SCHRIEKE.*

Weltevreden, 28 Maart 1930.

§ 1. VOORGESCHIEDENIS.

Zooals de gedachte, dat Nederlandsch-Indië eigen instellingen van hooger onderwijs behoort te bezitten, van betrekkelijk jongen datum is, zoo is ook het streven naar een Indische faculteit der letteren eerst sedert een tiental jaren opgekomen.

Indische Universiteitsvereniging.

De beweging ten gunste van hooger onderwijs in Nederlandsch-Indië kan geacht worden een aanvang te nemen met de oprichting der „Indische Universiteitsvereniging” in 1910, die zich blijkens hare statuten als eerste doel stelde „het bevorderen, stichten en instandhouden van inrichtingen voor hooger en daarbij aansluitend onderwijs”. Algemeene instemming vond het streven der vereniging geenszins; men achtte den tijd voor hoogeronderwijsinstellingen nog niet gekomen. Van Deventer vertolkte in hetzelfde jaar 1910 deze gevoelens in een Gidsartikel ¹⁾ als volgt:

Van Deventer's inzichten omtrent H. O. in Indië.

„Voor het verkrijgen van die ontwikkeling (d. w. z. hooger „onderwijs) biedt Nederlandsch-Indië het opkomend geslacht nog „geen gelegenheid aan. Het *kan* die gelegenheid niet aanbieden, „omdat de omgeving die daarvoor een vereischte zijn zou, ontbreekt „en niet kunstmatig in het aanzijn kan worden geroepen. Een omgeving, „gevormd door wetenschappelijk ontwikkelden, voor het meerendeel „kinderen van het land, die het hooger onderwijs door eigen ervaring „liefhebben en hun liefde overplanten op volgende geslachten.

„Voor Nederlandsch-Indië is, zoolang het zelf die omgeving „niet verschaffen kan, *Nederland* het land der wetenschap.”

Omzetting der bestaande vakscholen tot instellingen voor H. O.

In één opzicht bestond echter overeenstemming tusschen de aanhangers der Indische Universiteitsvereniging en hen, die haar streven praematuur achtten. Moest het tot invoering van hooger onderwijs komen, dan zou die naar het oordeel van beide partijen bestaan in een omzetting der reeds bestaande vakscholen. De Universiteitsvereniging zette in een tweetal „bulletins” ²⁾ uiteen, dat het geenszins hare bedoeling was „op een gegeven oogenblik eene Leidsche universiteit „te Batavia uit den grond (te) stampen” en verklaarde, voorshands geen ander doel na te streven dan te voorzien in de practische behoeften van het eigen land, waartoe de bestaande vakscholen het aangewezen uitgangspunt waren. Zijnerzijds verklaarde Van Deventer te aangehaalder plaatse:

„Is....., na verloop van tijd, aan de indische maatschappij een „aantal hoog ontwikkelde elementen toegevoegd, die onderling een „geestelijke gemeenschap vormen, waarvan de invloed zich in de „samenleving doet bemerken, dan, maar ook dan eerst, kan het „oogenblik aanbreken om in Indië zelf den standaard van het hooger „onderwijs te planten. De arts-, rechts-, landbouw- en technische „scholen zullen in dat geval als aangewezen zijn om, op een hooger „peil gebracht, te worden vereenigd tot een groep, waarmede afdeeling

1) De Gids, 1910, I, p. 526 vlg.; herdrukt in: Leven en arbeid van Mr. C. Th. van Deventer, II, (1916), p. 279 vlg.

2) Een omschrijving van den inhoud in „Neerlandia” 1912, p. 202. In geen der bibliotheken is een exemplaar der bulletins aanwezig.

„B. van het gymnasium Willem III zich ook kan oplossen en aan welke, „zoo noodig, nog andere faculteiten worden toegevoegd. Zoo zal men „dan een echte, historisch gegroeide *Nederlandsch-Indische Universiteit* „hebben verkregen.”

Het hier door Van Deventer ingenomen standpunt bleef gedurende de eerste jaren dat van de groote meerderheid dergenen, die zich met onderwijsvraagstukken bezig hielden.

Standpunt van commissie Woltjer-Fock (1916).

De commissie van advies inzake aanpassend middelbaar (voorbereidend hooger) onderwijs in Nederlandsch-Indië, waarvan Prof. Dr. J. Woltjer voorzitter (later afgetreden) en Mr. D. Fock ondervoorzitter was, schreef in haar in 1916 aan de Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Koloniën uitgebracht rapport het volgende nopens het hooger onderwijs ³⁾:

„Rekening moest daarbij gehouden worden met de omstandigheid, „dat die hogere studie zelve, zooals de toestand nu is en nog geruimen „tijd zal blijven, niet in Indië kan plaats hebben. Voor de stichting en „instandhouding van eene universiteit in den waren zin des woords „is vóór alles noodig, dat in het land zelf kan worden beschikt over „„een reservoir van geestelijke krachten”; die onmisbare ondergrond „ontbreekt voorshands in Indië en zal eerst langzamerhand kunnen „ontstaan, wanneer een voldoende aantal, uit de bevolking zelve „voortgekomen, wetenschappelijke mannen zal zijn opgestaan, waaruit „de wetenschappelijke stof eener Nederlandsch-Indische hoogeschool „kan worden gevormd.”

Gewijzigd aspect van het H. O.-vraagstuk sedert den wereldoorlog.

Het standpunt, dat de commissie hier innam en dat door het opperbestuur werd gedeeld, was echter wegens de bijzondere verhoudingen, die de wereldoorlog schiep, tot spoedig verouderen gedoemd. Terwijl vooral van de zijde van het particuliere bedrijfsleven de vraag naar technisch geschoolde krachten steeds toenam, maakten de oorlogsomstandigheden uitzending van Delftsche ingenieurs naar Ned.-Indië vrijwel onmogelijk en verhinderden zij de abituriënten der Indische Hogere burgerscholen, in Nederland de technische hoogeschool te gaan bezoeken.

Technische hoogeschool.

Niet zonder aandrang van Indië uit werd nu in Nederland door ondernemerskringen opgericht een „Koninklijk instituut voor hooger technisch onderwijs in Nederlandsch-Indië”, dat weldra de noodige fondsen had bijeengebracht om te geraken tot een te Bandoeng te vestigen technische hoogeschool, die voorloopig alleen civiel-ingenieurs zou kweken. Zoo kon de Gouverneur-Generaal bij de installatie van de Technisch-onderwijscommissie op 12 Maart 1918 zich reeds als volgt uitspreken:

„In tegenstelling met de opdracht harer voorgangster zal Uwe „commissie dus uitgaan van de stelling, dat hooger technisch onderwijs „hier te lande noodzakelijk is.” ⁴⁾: Toen de Technische hoogeschool in 1920 werd geopend, was het vraagstuk der mogelijkheid van hooger onderwijs in Indië derhalve door den drang der tijdsomstandigheden opgelost.

3) p. 60-61.

4) Eindverslag van de Technisch-onderwijscommissie (1920) p. 7.

Standpunt van de
Regeering sedert
1918.

In de principieele zienswijzen ten aanzien van het hooger onderwijs was echter tevens verandering gekomen. De Regeering verklaarde bij monde van den Directeur van Onderwijs op 22 Juni 1918 ⁵⁾ in den Volksraad:

„De Regeering stelt zich niet op het door sommigen ingenomen „standpunt dat deze gewesten, met het oog op het algemeen peil „hunner ontwikkeling, nog niet rijp zijn voor hooger onderwijs.” Het vertrouwen werd veeleer door de Regeering gekoesterd, „dat zulke „instellingen, in een verhouding van wisselwerking tot het algemeene „intellectueele leven in Indië, het peil van dat leven en daardoor ook „haar eigen peil vanzelf zullen opvoeren.” Het tempo, waarin instellingen van hooger onderwijs zouden kunnen worden gesticht, zou slechts afhankelijk zijn van de mate, waarin de H. B. S. en de A. M. S. alumni zouden afleveren.

Rechts- en
geneeskundige
hoogeschool.

Geheel in overeenstemming met de geciteerde beschouwing, die vervolgens nog verschillende malen door de Regeering in den Volksraad werd onderstreept ⁶⁾, werd in 1924, toen de westersch-klassieke afdeling van de A. M. S. te Bandoeng leerlingen was begonnen af te leveren, de Rechtshoogeschool geopend en kwam in 1927 de omzetting van de Stovia in een geneeskundige hoogeschool tot stand.

Van een op te richten faculteit der letteren was in den aanvang van de beweging ten gunste van hooger onderwijs niet of nauwelijks sprake. In zijn reeds geciteerde volksraadrede van 21 Juni 1918 deed de Directeur van Onderwijs slechts terloops de volgende uitspraak:

„Naast een juridische en een medische en eenige technische „faculteiten, zal (dan) wellicht ook voor een orientalistische faculteit „plaats bestaan,” en in een aan den Volksraad gerichte nota door het lid van dit college Van Hinloopen Labberton van 1920 werd dan ook geconstateerd, dat van de „zoo voor de hand liggende Oostersche faculteit nauwelijks wordt gerept” ⁷⁾.

De Oostersch-
letterkundige
A. M. S.

Intusschen was op onderwijsgebied een strooming ontstaan, die weldra in een Oostersch-literaire faculteit zou uitmonden. De reeds vermelde commissie inzake aanpassend middelbaar onderwijs bepleitte in haar rapport als driejarige bovenbouw op de Mulo-school naast een wiskundige en een Westersch-klassieke ook een afdeling van voorbereidend hooger onderwijs, die de „Indische humaniora” ten grondslag zou hebben. Zij stelde zich voor „eene literair-historische vorming in Indische richting door degelijk-ontwikkeland onderwijs in vakken, behorende tot het gebied der Indische taal-, oudheid-, land- en volkenkunde” ⁸⁾. De Regeering stemde met deze gedachte in en bracht reeds in 1920 een memoriepost tot dat doel op de begroting; mede tengevolge van gemis aan bevoegde leerkrachten werd evenwel eerst in 1926 de Oostersch-letterkundige afdeling der A. M. S. te Soerakarta geopend.

5) Hand. 1918 (1e gew. zitting) p. 262.

6) Vgl. o.a. Mem. v. Antw. 2e gew. zitting 1918/19, p. 26; Mem. v. Antw. 1e gew. zitting 1921, afd. V. p. 5; Hand. 1927/28, p. 725.

7) Gedr. St. 1e gew. zitting 1920, Ond. 1 afd. V, stuk 7 blz. 17

8) Rapport, p. 31.

*Plan van Prof.
Krom voor een
oostersch-letter-
kundige faculteit.*

De beweging ten gunste van hooger onderwijs in Nederlandsch-Indië had slechts die ten gunste van onderwijs in de Indische humaniora te ontmoeten, of de gedachte eener Oostersch gerichte faculteit der letteren was geboren.

De eerste, die deze gedachte meer in den breede uitwerkte, was Dr. N. J. Krom, oud-chef van den oudheidkundigen dienst in Ned.-Indië, later hoogleeraar te Leiden. In een praeadvies over „De letterkundige vakken aan de Indische universiteit” uitgebracht voor het in 1919 te 's-Gravenhage gehouden koloniaal onderwijscongres ⁹⁾ betoogde hij, dat bij het hooger onderwijs in Indië niet de Romeinsch-Hollandsche cultuur, maar de Hindoe-Javaansche den grondslag moest vormen. „De letterkundige faculteit zal die vakken hebben te „onderwijzen, welke eenerzijds een inzicht geven in de oude Indische „cultuur, anderzijds den tegenwoordigen archipel en zijn bewoners „doen kennen en historisch doen begrijpen.” ¹⁰⁾ Deze opvatting heeft noch ten congresse noch daarna bestrijding ontmoet. Als vanzelfsprekend werd aangenomen, dat een faculteit der letteren zich hier te lande in de eerste plaats op de inheemsche cultuurverschijnselen in hunne historische wording zou hebben te richten. Verschil van meening bestond slechts ten aanzien van de vraag, of de aldus opgevatte letterkundige faculteit vóór de andere moest worden opgericht.

*Urgentievolgorde
der faculteiten.*

Zooals uit het voorafgaande reeds bleek, huldigde de Regeering de opvatting, dat met de eventueele omzetting der bestaande vakscholen, d. w. z. met de stichting van een juridische en een medische faculteit, moest worden begonnen; deze opvatting is dan ook tot practische uitvoering gekomen. Echter heerschte in de kringen van het koloniaal onderwijscongres in Nederland de zienswijze, dat de faculteit der letteren het uitgangspunt behoorde te vormen van het hooger onderwijs in Nederlandsch-Indië. De door het congres van 1919 ingestelde commissie van advies voor de inrichting der Indische universiteit, van welke commissie de hoogleeraar Krom rapporteur was ¹¹⁾, verklaarde met stelligheid dat „naar de opvatting dergenen voor wie „zij bestemd is, de beteekenis der Indische universiteit in hoofdzaak „in haar rol als cultuurcentrum gelegen was” en „dat dientengevolge „noodzakelijkerwijze de faculteit der op die cultuur betrekking hebbende „wetenschappen het centrum, kern of culminatiepunt, der geheele „instelling worden zal,” terwijl bovendien een letterkundige faculteit de leerkrachten zou vormen, die voorbereidend hooger onderwijs konden geven en dus de beste vertegenwoordigers van Indië's bevolking rijp zouden maken voor universitair onderricht.

*De faculteit der
letteren op het
koloniaal onder-
wijscongres 1924.*

Op het in 1924 gehouden koloniaal onderwijscongres te 's-Gravenhage, dat geheel aan het hooger onderwijs was gewijd, kwamen een viertal prae-adviezen betreffende de faculteit der letteren in bespreking, nl. van de heeren Dr. N. Adriani, Prof. Dr. N. J. Krom, pater

9) Gedrukte praeadviezen, p. 79 vlg.

10) p. 83.

11) Leden waren bij de indiening van haar verslag; Prof. Dr. H. Bavinck, Prof. Mr. G. W. J. Bruins, Prof. Dr. G. A. J. Hazeu, Prof. Dr. Ph. Kohnstamm, Prof. Dr. N. J. Krom, Dr. Lumentut, Dr. Tehupeiory, Dr. C. J. Vinkesteyn en Prof. Mr. C. van Vollenhoven.

F. G. J. M. van Lith en R. Ng. Poerbatjaraka; daarnaast hadden de hoogleeraren Vogel, Krom, Groenewegen en Clay nota's ingediend betreffende het onderwijs in het Sanskrit, het Grieksch en de godsdienstwetenschap. Tusschen de prae-adviseurs onderling en tusschen deze en de verschillende debaters bleek overeenstemming te bestaan op twee punten: dat de letterkunde faculteit „indocentrisch” behoorde te wezen en dat zij zoo spoedig mogelijk moest tot stand komen. Meer nog: zoozeer was men ervan overtuigd, dat het letterkundig hooger onderwijs in Ned.-Indië de grondslag van het geheele universitaire onderricht behoorde te worden, dat de juist in die dagen ingekomen berichten betreffende de voorgenomen stichting eener Rechtshoogeschool met teleurstelling werden vernomen. De bijeenkomst werd door den voorzitter, Prof. Dr. G. A. J. Hazeu in een toon van mineur gesloten. In zijn eindrede zeide hij daaromtrent: „Dat die berichten „niet in alle opzichten tot opgewektheid stemden, is begrijpelijk, en „dat wel om meer dan één reden. De hoofdrede, de meest diepgaande, „ligt natuurlijk in hetgeen zooeven door Prof. Krom in het licht is „gesteld en ongetwijfeld door zeer velen onzer werd beaamd. Juist „hij is het geweest, die weinige jaren geleden in zijn bekend prae- „advies vorm heeft gegeven aan de in velen sluimerende voorstelling „omtrent de groote beteekenis van het „Cultuurwetenschappelijk „centrum,” dat eene op *Indische* behoeften gebaseerde universiteit „in Indië zal moeten en kunnen worden..... „De uit de recente In- „dische berichten getrokken conclusie nu, dat van de stichting van „zulk een „Indonesisch cultuurcentrum” voorloopig geen sprake is, „moest bij allen, die Prof. Krom's denkbeelden ten dezen deelen, „wel teleurstelling wekken. In de tweede plaats komt daarbij, en dat „geldt natuurlijk vooral voor de hier aanwezige Indonesiërs, het „teleurstellende vooruitzicht, dat zij aan de geprojecteerde Rechts- „hoogeschool voorloopig slechts in zeer beperkte, in allen gevalle „te geringe mate, hooger onderwijs zullen kunnen genieten in die „vakken, waarin zij als Indonesiërs in het bijzonder belangstellen, „en die voor geheel Indië om de bekende redenen van groot cultureel „en tevens van praktisch belang zijn.....

„Om al de genoemde redenen mag ik van deze plaats namens „zeer velen in deze vergadering wel den wensch uitspreken, dat wat op „het oogenblik in de richting der Hoogeschool nog schijnt te blijven „ontbreken, toch binnen niet langen tijd zal mogen worden aange- „vuld”¹²⁾.

In Indië zelf werd de oprichting der Rechtshoogeschool, getuige de gedachtenwisseling in den Volksraad, algemeen met ingenomenheid begroet. De drang onder de inheemsche bevolking naar Westersch onderwijs in al zijn geledingen was te groot, dan dat men de oprichting der hoogeschool zou wenschen te vertragen ten faveure eener letterkundige faculteit. Echter deed de onmiskenbaar stijgende belangstelling voor eigen historie en cultuur, waarvan o. a. de oprichting van het Java-instituut met zijne tijdschriften en congressen getuigenis

Herleefde belangstelling voor eigen historie en cultuur in Indië.

12) Stenografisch verslag, p. 201/2.

Volksraadsmotie-
Schmutzer.

Regeringsstand-
punt t. o. v. de
faculteit der
letteren.

Volksraadsmotie-
Soejono.

aflegden, ook in deze kringen ¹³⁾ den wensch rijpen, dat de Indische universiteit een brandpunt van inheemsche beschaving mocht worden en dat derhalve een indocentrisch gerichte faculteit der letteren niet zou mogen ontbreken. De Volksraad zette ter gelegenheid van de behandeling der Hooger-onderwijsordonnantie in 1924 reeds een principieelen stap in deze richting, door met algemeene stemmen eene motie-Schmutzer aan te nemen, welker eerste zinsnede de overweging behelsde „dat de hoogste roeping van de Indische universiteit, waarvoor in de „Hooger-onderwijs-ordonnantie de eerste grondslagen worden gelegd, „deze is, uit te groeien tot een haard van Indische cultuur” ¹⁴⁾. Hoe- wel in deze motie, die met het oog op den bestuursvorm der toekomstige hoogeschoolen was ingediend, niet met zooveel woorden van eene faculteit der letteren werd gesproken, lag deze er toch in opgesloten. Immers een universiteit zou bezwaarlijk centrum van Indische cultuur kunnen zijn zonder een faculteit, die de studie van de Indische geschiedenis, volken-, taal- en letterkunde omvat.

Sindsdien kwam meer dan eens in den Volksraad de wensch naar voren, dat binnen afzienbaren tijd de bedoelde faculteit tot stand zou komen ¹⁵⁾. In overeenstemming met het door Haar sinds 1918 ingenomen standpunt, dat het tempo van uitbreiding van het hooger onderwijs afhankelijk was van de productie der scholen voor voorbereidend hooger en middelbaar onderwijs, verklaarde de Regeering te dien aanzien, dat van een faculteit der letteren geen sprake kon zijn, zoolang de oostersch-letterkundige afdeling der A. M. S. te Solo nog geen leerlingen had afgeleverd ¹⁶⁾. Toen dan ook de school te Solo hare volgroeiing begon te naderen — in 1929 had het eerste eindexamen plaats — verklaarden „verschillende leden” zich in het afdelings- verslag der onderwijsbegroting voor 1929 teleurgesteld, dat van voorbereidende maatregelen tot letterkundig hooger onderwijs nog niets was gebleken. Volgens deze leden pleitten politieke, maatschappelijke en cultureele elementen vóór de oprichting ¹⁷⁾. De toezegging der Regeering, dat zij de zaak in overweging had genomen, werd door de voorstanders niet voldoende geacht.

Eene motie-Soejono werd ingediend van den volgenden inhoud: „De Volksraad spreekt de hoop uit, dat de Regeering tot „voorbereiding eener oostersch-letterkundige faculteit zal besluiten” ¹⁸⁾.

Bij de beraadslagingen over deze motie kwamen niet alleen voorstanders aan het woord. Van meer dan ééne zijde werd de vrees uitgesproken, dat voor het niet geringe aantal studenten, hetwelk zich ongetwijfeld zou aanmelden, voldoende emplooi in de maatschappij zou ontbreken. Een nadere ontleding van deze bezwaren zal in een volgende paragraaf plaats vinden. Volstaan kan hier worden met de opmerking, dat de motie met 31 tegen 14 stemmen werd aangenomen ¹⁹⁾.

13) Eveneens onder de Chineesche intellectueelen. Zie het artikel van Sim Kai Ay in Indische Gids 1919, II, p. 1085 vlg.

14) Eerste gewone zitting 1924, ond. 4, stuk 13; Hand. p. 1115.

15) Hand. 1927/8, p. 711.

16) Mem. v. Antw. begroting 1928, afd. V, p. 3; Hand. 1927/8, p. 725.

17) Afd. verslag 1928/9 (afd. V, stuk 9), p. 5.

18) Zittingsjaar 1928/9, ond. I, afd. V, stuk 18.

19) Hand. 1928/9, p. 1124 vlg.

Een jaar later bleek de Regeering haar standpunt in concreto te hebben bepaald. Bij de opening van de Volksraadszitting 1929/30 verklaarde Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal dat de Regeering, „doordrongen van de wenschelijkheid van uitbreiding van het hooger „onderwijs met een literaire faculteit” die niet alleen taalkundige werkkrachten zou vormen maar ook centraal orgaan zou zijn van het taal- en volkenkundig onderzoek in den archipel, opdracht had gegeven „tot het samenstellen van een ontwerp voor de organisatie en inrichting „dezer faculteit”²⁰⁾. Naar aanleiding van eenige opmerkingen in het Afdeelvingsverslag behelsde de Memorie van Antwoord de mededeeling dat het in de bedoeling lag dit schema t.z.t. te publiceeren ten-einde publieke gedachtenwisseling uit te lokken. In de mededeelingen van Algemeen Belang (1929) had de Regeering al verklaard, dat „zonder „een literaire faculteit het Hooger Onderwijs niet compleet kon zijn. „Bij de overweging van dit vraagstuk zullen niet alleen de kosten en de „plaatsingsmogelijkheid van literair gevormden den doorslag mogen „geven; van niet minder belang is het daarbij ook te letten op de bij- „zondere beteekenis van deze faculteit als centraal orgaan van metho- „dische studie en systematisch-wetenschappelijk onderzoek op het „nog te weinig bekende terrein van de taal-, oudheid- en volkenkunde „van den Archipel”^{20a)}.

De thans volgende paragrafen hebben bovenbedoeld schetsplan tot inhoud.

§ 2. DOEL DER FACULTEIT.

Het is wenschelijk, aan het plan tot organisatie en inrichting een uiteenzetting te laten voorafgaan nopens bedoeling en karakter der faculteit, waaraan de concrete uitvoering van het studieplan kan worden getoetst.

Tweeledig doel der
faculteit.

Zooals reeds vermeld, is het doel der faculteit tweeledig: organisatie en bevordering van het wetenschappelijk onderzoek en opleiding van werkkrachten op het terrein, dat zij bestrijkt.

a). Organisatie en
bevordering van
het wetenschap-
pelijk onderzoek.

Op het gebied der cultuurwetenschappen liggen de objecten, die om systematisch onderzoek vragen, voor het grijpen. De kennis van de talen en dialecten in den archipel, niet alleen in de buitengewesten maar ook op Java, is nog uiterst onvolledig en fragmentarisch; verschillende onderzoekingen zijn door gebrek aan geschoolde werkers onvoltooid gebleven²¹⁾. Het behoeft geen betoog van hoe veel practisch belang, ook in verband met de Bestuurshervorming een verdiept inzicht in deze materie is. Tot dusverre is echter dit onderzoek, tengevolge van het ontbreken van een daarvoor geëigenden organisatievorm, nog nimmer systematisch ter hand genomen. Het tot dusver bereikte

20) Hand. 1929/30, p. 5.

20a) Mededeelingen van Algemeen Belang (1929) p. 87.

21) Vgl. het door den heer Djajadiningrat in den Volksraad opgemerkte (Hand. 1928/29, p. 1130).

is dan ook meer incidenteel totstand gekomen. De thans los van elkaar werkende over den Archipel verspreide onderzoekers moeten in één verband worden gebracht. Hunne werkzaamheden dienen naar één plan te worden geregeld, dat mede naar gelang van de urgentie van de verschillende vraagstukken, die behandeling vereischen, en den stand van de reeds verrichte vooronderzoekingen kan worden vastgesteld. Er is behoefte aan leiding, systematiek en ordening. De nieuwe faculteit zal, zooals in § 4 nader zal worden uiteengezet, zulk een organisatie van het taalonderzoek moeten scheppen ^{21a)}.

Naast de studie van de levende taal zal die van de letterkunde een plaats krijgen; veel handschriftenmateriaal wacht op deskundige bewerking. De studie der volkenkunde, die thans bij de Rechtschool is ondergebracht, zal eerst tot vollen wasdom kunnen komen wanneer zij wordt ondergebracht in eene faculteit, waar zij niet slechts tot de propaedeutische hulpwetenschappen behoort. Beoefening der Arabistiek, zoo belangrijk voor het geestesleven dezer gewesten, zal zich hierbij aansluiten. Tenslotte zal ook de studie der koloniale geschiedenis, die vrijwel geheel is verwaarloosd, in de nieuwe faculteit haar plaats vinden, waar zij in nauw contact zal zijn met de inheemsche taal- en letterkunde en met de ethnologie.

Voor de hier genoemde vakken—het zijn slechts de voornaamste—zijn thans leerstoelen te Leiden aanwezig. Zonder de beteekenis van deze laatste te onderschatten kan men zeggen, dat de in Indië op te richten leerstoelen in één opzicht beter aan hun doel zullen beantwoorden. In Indië nl. zal het studiemateriaal zelf, dat in Leiden grotendeels ontbreekt, aanwezig zijn: de levende taal, het volk, het handschrift, het monument. Het zal, ook op den langen duur, geenszins vereischt zijn dat alle takken van wetenschap aan de Indische universiteit zijn vertegenwoordigd; doch de specifiek Indische vakken zullen er in geen geval mogen ontbreken. De aanwezigheid van een aantal taalambtenaren maakt het echter overbodig voor alle vakken, die niet tot de kernwetenschappen behooren, aparte leerstoelen in te stellen.

Uit het vorenstaande blijkt reeds dat de stichting eener faculteit der letteren, die het taalkundig, oudheidkundig, volkenkundig en historisch onderzoek in een grooter verband te samenbrengt, niet alleen uit een wetenschappelijk en organisatorisch oogpunt tot een eisch des tijds maakt, doch dat hier ook van een practische behoefte moet gesproken worden. Boven werd reeds gewezen op haar beteekenis in verband met de Bestuurshervorming. Doch ook voor de dagelijksche bestuursvoering is ze van gewicht. Immers, de studie der Inlandsche talen heeft niet slechts belang uit een oogpunt van theoretische linguïstiek, doch zal, vooral wanneer zij b. v. tot de samenstelling van bruikbare woordenboeken of de vaststelling van taalgrenzen leidt, den bestuursambtenaar nuttige diensten bewijzen. Nauwelijks behoeft te worden betoogd, van hoeveel waarde kennis van de historische wor-

Practische beteekenis hiervan.

^{21a)} Zie ook het Verslag van de Commissie van advies nopens de organisatie van het taalkundig onderzoek in Nederlandsch-Indië, ingesteld door de Afdeeling voor Taal-, Land- en Volkenkunde van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in haar zitting van November 1926, afgedrukt in het Tijdschr. Bat. Gen. 1929 Afl. 1—2, p. 196 v. v., vgl. p. 171 v.

ding der koloniale verhoudingen is voor de juiste waardeering daarvan. De studie van volkenkunde en sociologie zal in de structuur en de behoeften der autochthone bevolking het diepere inzicht verschaffen, dat voor een juist bestuursbeleid onontbeerlijk is. De resultaten, die de faculteit oplevert, mogen dan ook niet worden afgemeten aan het aantal studenten, dat zij opleidt. Door bemiddeling van de middelbare scholen dringen die resultaten tot bredere kringen der bevolking door, terwijl de hoogleeraren, indien zij hun taak verstaan, ook buiten de universiteit in woord en geschrift de vruchten van hun onderzoek bekend zullen maken.

b). Opleiding tot
maatschappelijke
betrekkingen.
Leerkrachten voor
de Inlandsche
talen.

De maatschappelijke functies, waarvoor de faculteit de opleiding zal geven, zijn van uiteenlopenden aard. Vooreerst zijn te noemen de leerkrachten voor de Inlandsche talen aan de A. M. S., de Osvia 's, de Holl. Inlandsche kweekscholen en de Inlandsche normaalscholen. Hoewel het niet noodzakelijk is, dat deze leerkrachten in de toekomst alle een universitaire bevoegdheid in eigenlijken zin bezitten, is het wel gewenscht, dat zij een middelbare opleiding hebben genoten, welke, zooals in § 4 nader zal worden ontwikkeld, aan de faculteit der letteren zal worden verbonden. Momenteel zijn de genoemde leerkrachten voor een belangrijk deel niet in het bezit van een volledige onderwijsbevoegdheid ^{21b)}; de 2½-jarige opleiding aan het instituut-Kats, die trouwens als tijdelijke voorziening is ingesteld, geeft, zooals bekend, die bevoegdheid niet, kon die bevoegdheid ook niet geven. De Regering toch heeft menigmaal bij monde van Haren gemachtigde in den Volksraad betoogd, dat daarvan eerst sprake zou kunnen zijn als de studie voor zulk een middelbare acte aan eene literaire faculteit, waar men daarvoor uiteraard volledig geëquipeerd is, kan worden verbonden. Komt de faculteit der Letteren tot stand, dan kan hiermede aanstonds een aanvang worden gemaakt. Het belang daarvan kan niet licht worden overschat. Er is zoo vaak reeds aangedrongen op verbetering van het onderwijs in de landstaal. Het behoeft geen betoog, dat pogingen daartoe eerst effect zullen kunnen sorteeren, indien men de beschikking heeft over bevoegde docenten, die op hun beurt de leerkrachten weder opleiden, die het onderricht in de landstaal in de lagere geledingen van ons onderwijsstelsel op een hooger niveau moeten brengen.

Het aantal vacatures, dat jaarlijks te vervullen zal zijn te beginnen met het tijdstip, waarop de nieuwe faculteit hare eerste abituriënten aflevert, is bezwaarlijk met nauwkeurigheid aan te geven. Ruw genomen kan het totale aantal functionarissen, dat noodig zal zijn — aannemende dat geen der vermelde schooltypen een uitbreiding van beteekenis ondergaat — op 50 worden gesteld.

De abituriënten van de faculteit der letteren zullen voorts o. m. geplaatst kunnen worden aan het kantoor voor Inlandsche Zaken, den oudheidkundigen dienst en het bureau voor de Volkslectuur. Het aantal der jaarlijks op de eerste twee kantoren beschikbare plaatsen moge gering zijn, in de toekomst zal ongetwijfeld de behoefte aan wetenschappelijke voorlichting bij deze bureau's wassen. De Volks-

Gouvernements-
bureau's.

21b) Vgl. Handelingen 1929—1930 p. 1048 noot.

lectuur voelt zich op pijnlijke wijze in haar groei belemmerd door een nijpend tekort aan opgeleide krachten. Zulks geldt in sterkere mate voor de departementen van algemeen bestuur, de provinciale besturen en andere gouvernementskantoren; hier zal in stijgende mate vraag zijn naar wetenschappelijke ambtenaren, die grondige kennis bezitten van talen en volken van den archipel en die met encyclopaedische werkzaamheden kunnen worden belast. Aan verzoeken van Gewestelijke bestuurshoofden tot ter beschikkingstelling van de hier bedoelde ambtenaren kan thans niet worden voldaan. Ook het Onderwijsdepartement mist noode technisch-deskundige voorlichting. Van de behoefte van de A. M. S. te Solo aan academisch gevormden is het overbodig te gewagen. Er behoeft niet aan te worden getwijfeld dat, als de werkkrachten eenmaal beschikbaar zijn, met het aanbod de vraag zal stijgen. Daarom is het geven van cijfers, wat deze categoriën betreft, niet mogelijk.

Andere functiën.

In hoeverre voor de alumni der nieuwe faculteit plaatsingsmogelijkheid in het particuliere bedrijf zal bestaan—te denken ware o.a. aan de journalistiek — valt kwalijk uit te maken. Ook de destijds door Prof. Vogel geopperde mogelijkheid ²²⁾ „dat er ook menschen zullen „zijn die, uitsluitend door studiedrang gedreven, zich willen bekwamen „in die Oostersch-litteraire studie , personen, wien het niet in „de eerste plaats te doen is om een betrekking te bekleeden, maar die „door hun studie later in staat zullen zijn, om op te treden als de „geestelijke leiders, als de cultuurdragers van hun volk”, leent zich niet tot preciseering; uitgesloten is zij echter niet.

Het vorenstaande had steeds betrekking op de studeerenden in de Letteren, die na hun candidaatsexamen een keuze kunnen doen tusschen de linguïstische, de ethnologische en de archaeologische richting (zie nader § 4). Daarnaast zal de faculteit gelegenheid schenken tot studie in de historische wetenschappen. Buiten enkele functies, die wellicht aan bibliotheken, musea e. d. beschikbaar zijn, zullen de door de faculteit opgeleverde historici ^{22a)} als leeraar een plaats moeten vinden. Het aantal fungeerende geschiedenisleeraren aan 5-jarige H.B.S., A. M. S., Osvia's en Lycea bedraagt thans 45, waarvan 26 aan de openbare en 19 aan de bijzondere scholen. Gezien de uitbreiding, die de instellingen van middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs nog steeds ondergaan, zal dit aantal niet onbelangrijk zijn toegenomen tegen den tijd, dat de faculteit hare eerste alumni gaat afleveren. Anderzijds moet worden bedacht, dat aan verschillende leeraren, die geen volle betrekking hebben, ook in de toekomst de eisch van universitaire bevoegdheid niet zal kunnen worden gesteld.

Gevaar voor overproductie.

In den Volksraad is, bij de behandeling van de motie-Soejono, door enkele leden als bezwaar tegen de letterkundige faculteit aangevoerd, dat zij veel meer studenten zal trekken dan de maatschappij kan absorbeeren. Met name verwachtte de heer Van Helsdingen dat

22) Stenogr. verslag koloniaal onderwijscongres 1924, p. 191.

22a) Beneden zal nog gesproken worden van de mogelijkheid eener opleiding van Neerlandici en docenten in de moderne talen.

Denkbeeld-Huizinga betreffende een studium generale.

de faculteit „heel veel menschen” zal trekken ²³⁾). Tegen deze opvatting kan tweërlei worden aangevoerd. Vooreerst, dat het in de bedoeling ligt het aantal der voor de M.O.-acte Inlandsche talen studeerenden te limiteeren naar gelang van de behoefte aan docenten. In afwijking van het in Holland gebruikelijke systeem—waar trouwens deze examens geheel buiten de universiteiten worden afgenomen—zal het examen slechts door hen kunnen worden afgelegd, die voor de M. O.-opleiding expresselijk zijn aangewezen. De universitaire studie zelve kan uiteraard niet worden gelimiteerd. Gezien echter de zeer hoge eischen, die aan de candidaten worden gesteld—voor het afleggen van het *zeer zware* candidaatsexamen zal reeds een studie van drie jaren worden vereischt—bestaat geen grond voor de vrees, dat op den duur een te groot aantal jongelieden deze studie zal kiezen. Dit is de tweede reden, waarom voor overproductie van litteratoren en historici weinig beduchtheid behoeft te bestaan. Van andere zijde werd trouwens in den Volksraad als argument tegen de faculteit aangevoerd, dat zij slechts weinig studenten zou tellen ²⁴⁾).

De faculteit der letteren zal, zooals uit het voorafgaande volgt, een dubbele taak hebben: Organisatie en bevordering van het wetenschappelijk onderzoek eenerzijds, opleiding tot verschillende maatschappelijke functies anderzijds. Is er nog een derde taak voor haar weggelegd? De Leidsche hoogleeraar Huizinga beantwoordde in 1923 in een Gidsartikel deze vraag bevestigend ²⁵⁾. De vakken, in de faculteit der letteren gedoceerd, zouden tezamen met eenige andere uit de natuurphilosophische richting moeten dienen tot algemeene opbouw van het hooger onderwijs. Medici, technici en juristen zouden aldus, alvorens hunne eigenlijke vakstudie aan te vangen, hooger onderwijs ontvangen „op het gebied van een groep” van wetenschappen, die behooren deels „tot het gebied der natuur-, deels tot dat der cultuurwetenschap; te weten de aardrijks- en volkenkunde in den „ruimsten zin des woords” ²⁶⁾).

Dit denkbeeld, dat een soortgelijke strekking ook van andere zijde wel is bepleit ²⁷⁾, moge in abstracto aantrekkelijk schijnen, voor verwezenlijking leent het zich niet. Een algemeene voorstudie, als hier bedoeld, zou eene verlenging van den studieduur beteekenen, daar de voor de eigenlijke vakstudie vereischte studietijd niet zou kunnen worden bekort. Bovendien is het denkbeeld in strijd met den bouw van het onderwijsstelsel. Sinds 1876 vigeert in Holland het systeem — het is in Indië gevolgd — dat de propaedeutische vakken naar het voorbereidend hooger onderwijs (in de practijk later ook het middelbaar onderwijs) zijn verlegd. Zouden derhalve de aankomende studenten in eenig opzicht niet voldoende zijn onderlegd, dan ware de correctie te vinden bij de gymnasia, hogere-burgerscholen en algemeene middelbare scholen.

23) Hand 1928/29, p. 1125; 1929/1930, p. 483.

24) Opmerking van den heer Kiës (Hand. 1928/29, p. 1126).

25) De Gids 1923, IV, p. 143 vlg. Ook in praeadv. Koloniaal onderwijscongres 1924, p. 23 vlg.

26) De Gids 1923, IV, p. 146.

27) o.a. door Prof. Winkler. Zie Notulen Bataviaasch Genootschap Deel LIX. (1921) extra bijvoegsel, p. LXIV.

Niet slechts economisch en wetenschappelijk, ook maatschappelijk-cultureel is de oprichting van eene faculteit der letteren verantwoord en noodwendig. De onmiskenbare ontwakings van het oosten, die ook in Ned. Indië is gekomen, heeft zich hier voorshands op onderwijsgebied geuit in het streven der inheemsche bevolking, een opleiding te ontvangen die gelijkwaardig is aan die van de Europeanen. Vandaar de snelle uitbreiding van het Holl. Inlandsch Onderwijs en van de schakelscholen; vandaar ook het steeds wassende aantal Inlanders op de Mulo-scholen, de snelle uitbreiding van de A. M. S. en tenslotte ook de uitgroei, in den tijd van enkele jaren, van het hooger onderwijs. Daarnaast is evenwel — gelijk boven al werd aangeduid — een andere strooming merkbaar: de ontwakende belangstelling voor eigen historie en cultuur. Doch ook afgezien daarvan, mag op zuiver pædagogische overwegingen ons onderwijs aan de kinderen des lands niet achteloos aan de inheemsche cultuurelementen voorbijgaan. Wil het vruchtdragend zijn, dan moet men met de bestaande gedachtenwereld rekening houden, de landstaal niet verwaarloozen. Reeds in 1916, toen de bovenbedoelde geestesstrooming nog nauwelijks in kiem aanwezig was, achtte de commissie voor aansluitend middelbaar (voorbereidend hooger) onderwijs het voor de Indiërs „een recht en een plicht” te streven naar kennis van de eigen cultuur en achtte zij een Oostersch-letterkundige afdeeling van de A. M. S. noodig ²⁸⁾. Nu deze is tot stand gekomen is het de taak van het Gouvernement, deze ontwikkelingslijn door te trekken en gelegenheid te geven, door middel van hooger onderwijs, tot wetenschappelijke studie en *critische waardeering* van het cultuur-eigene te komen. Alleen op deze wijze kan worden bereikt, dat eene natuurlijke vergroeiing tusschen de instroomende cultuurelementen van Westersche origine en het autochthone plaats vindt ^{28a)} en dat niet een overschatting van het eigene aan een harmonische ontwikkeling van de Indische maatschappij in den weg gaat staan. In dien zin heeft zich ook de Heer Soejono in zijn praeadvies voor het jongste congres van het Java-instituut uitgesproken (Djawa 9e. Jg. No. 6, p. 283).

De geschiedenis van Britsch-Indië biedt in dit opzicht een waarschuwend voorbeeld. Omstreeks het midden der 19e eeuw bracht hier het streven naar Westersche beschaving met zich mede, dat de intellectueele Indiërs van de grondslagen hunner eigene cultuur werden afgerukt en, met de bewondering voor het Westen, verachting voor het Oosten gingen koesteren. “The ancient learning was despised; „ancient custom and tradition were thrust aside; ancient religion was „decried out as an outworn superstition. The ancient foundations „upon which the complex structure of Hindu society had been built „up were undermined” ²⁹⁾. Een terugslag moest hier volgen en is ook gevolgd. Zij uitte zich in een sterke onderschatting en zelfs ont-

28) Rapport, p. 31.

28a) Vgl. Mededeelingen van Algemeen Belang (1929) p. 87 en Handelingen van den Volksraad 1929—1930 p. 1063 (over het karakter van de A. M. S. Afd. A. 1).

29) Ronaldshay. The Heart of Âryāvarta. A. study of the psychology of indian unrest 3 (1927) p. 45.

kenning van de waarde van Westersch kennen en kunnen, en tevens in een even sterke overschatting van eigen traditie en historie ³⁰⁾).

In dit licht moet men de waarschuwing bezien van Prof. Sir Thomas Arnold, de bekende Islamoloog, tevens autoriteit op Britsch-Indisch onderwijsgebied, die in een brief aan den Leidschen Sanskritist Prof. Dr. J. Ph. Vogel het volgende schreef naar aanleiding van de hooger-onderwijsplannen in Nederlandsch-Indië ³¹⁾: "The great „thing to be avoided is the alienation of the native students from „their historic culture. This took place in British India from 1° the „powerful missionary influences which created and largely influenced „the beginnings of English education in India and forced the pace, „and 2° the intoxication of the new wine of western learning, which „caused the early generations of Indian students to despise everything „Indian. The result was the violent reaction in the present generation, „with its loathing of all European civilisation and its extravagant „adulation of Hindu ideas and practices. Your University in Java „might do well to avoid this pitfall."

Deze waarschuwing geeft steun aan de opvatting, dat niet het voorbeeld van Britsch-Indië moet worden gevolgd (alwaar de eerste universiteiten reeds in 1857 werden opgericht, doch aan de Oostersche vakken eerst in den loop der 20e eeuw een plaats werd gegeven), doch dat reeds thans, nu het hooger onderwijs nog in opbouw verkeert, voor de orientalistische wetenschappen ruimte moet worden gemaakt.

*Het voorbeeld van
Indochine, Malaya
en Siam.*

Ook elders heeft men dit begrepen. Bij de jongste reorganisatie van het onderwijs in Indochine heeft men zich gehaast aan de studie der Oostersche „humaniora" de haar toekomstende plaats toe te kennen. In de plannen tot uitbouw van Raffles-college in Singapore is de stichting van een Oostersch-litteraire faculteit opgenomen. Toen in Siam twee jaar geleden bleek, dat zich de belangstelling der schooljeugd te zeer op het Westen richtte, heeft de Koning het noodig geoordeeld, maatregelen ter bescherming van het Siameesch te nemen en vervreemding der intellectueelen van de inheemsche traditie tegen te gaan.

Zoo betoogt dan ook Mr. Hadi in zijn praeadvies voor het jongste Congres van het Java-instituut, dat de faculteit der letteren „een der „middelen moet zijn om onze cultureele moderniseering, met vermijding zooveel mogelijk van pijnlijke schokken, tot een goed einde te „brengen." In dien zin is tenslotte te verstaan het ideëele doel, dat Pastoor van Ryckevorsel aan de nieuwe faculteit stelt, waar hij van haar „een impuls" verwacht, „uitgaande op de taalbeoefening in het „algemeen, de herleving van de literatuur," ^{31a)} d. w. z. niet een kunstmatige herleving van het oude, maar een geboorte van een literatuur, product van den nieuwen tijd, een natuurlijke synthese van de oude en de nieuwe cultuurelementen.

30) Ronaldshay, p. 57 vgl.

31) Praeadviezen koloniaal onderwijscongres 1924. p. 69.

31a) Djawa, 9e Jg. No. 6, p. 280.

Het karakter van
de faculteit der
letteren.

Immers, zooals boven al werd aangegeven, zal bij de organisatie der faculteit der letteren „de blik *niet uitsluitend* gericht worden op het verleden, doch evenzeer ook op *het levende heden*” ^{31b}): Dan spreekt het ook vanzelf, dat een leerstoel in het Nederlandsch niet mag ontbreken, en dat naast de studie der oude historie, de moderne geschiedenis, die Nederlandsch-Indië in het kader van de huidige internationale samenleving doet verstaan, in het leerplan een plaats zal dienen te vinden.

§ 3. DE FACULTEIT DER LETTEREN EN DE TOEKOMSTIGE ONTWIKKELING VAN HET HOOGER ONDERWIJS IN NEDERLANDSCH-INDIE.

Vestigingsplaats
der nieuwe
faculteit.

Er kan nauwelijks verschil van meening over bestaan, dat de faculteit der letteren haar zetel zal moeten hebben te Batavia. Verschillende vakken, die aldaar reeds zijn ondergebracht bij de Rechtshoogeschool, zullen ook in het studieplan van de nieuwe faculteit een plaats krijgen (sociologie, staathuishoudkunde, volkenkunde, de inheemsche talen, instellingen van den Islam, enz.) Bovendien dwingt de aanwezigheid van de boeken en andere verzamelingen van het Bataviaasch genootschap tot de keuze van Batavia.

De Universiteit
van Batavia.

Wanneer de nieuwe faculteit zal zijn opgericht, zal de tijd zijn gekomen om aan de organisatie van het hooger onderwijs te Batavia, dat tot dusverre in statu nascendi verkeerde, een definitieven vorm te geven, en wel in dier voege, dat de beide bestaande hoogeschoolen met de literaire faculteit worden samengevoegd tot een *Universiteit van Batavia*. Deze zal alsdan drie faculteiten hebben: die der rechtsgeleerdheid, die der geneeskunde en die der letteren.

Samenstelling van
het College van
Curatoren.

De voordeelen van deze samengroeijing liggen voor de hand. Ook reeds vroeger is, o. a. door de beide bestaande hoogeschoolen een gemeenschappelijk Curatorium te geven, naar een zoo groot mogelijke samenwerking gestreefd. Het instellen van een universiteit zal het gevoel van saamhoorigheid, en tusschen de hoogleeraren en tusschen de studenten, versterken en zal, ook en vooral tegenover het buitenland, het aanzien der Indische hooger-onderwijsinstellingen verhoogen.

In de samenstelling van het College van Curatoren zal alsdan wijziging moeten komen. Thans bestaat het college, behalve uit den president-curator, uit vier door den Gouverneur-Generaal benoemde leden en uit vier hoogleeraren, van welke laatste twee door de faculteit der Rechtsgeleerdheid, twee door de faculteit der Geneeskunde worden aangewezen; telkens één dezer beide afgevaardigden is de voorzitter der betrokken hoogeschool, die ambtshalve zitting neemt. Werd dit stelsel verder doorgevoerd, dan zou het Curatorium der universiteit moeten bestaan uit 6 hoogleeraren en 6 anderen, benevens een president. Het is niet raadzaam, het college dermate te doen uitdijen.

^{31b}) Drewes in Djawa, 9e Jg. No. 6, p. 287.

De aangewezen oplossing schijnt deze, dat de drie faculteiten elk één lid naar het Curatorium afvaardigen. Als regel zal dit de voorzitter der faculteit zijn; het is echter niet doelmatig zulks voor te schrijven, daar verschillende overwegingen (b. v. het belang der continuïteit) er voor kunnen pleiten, dat een ander hoogleeraar in het Curatorium zitting neemt.

Wordt het aantal hoogleeraren, dat van het college deel uitmaakt, op drie teruggebracht, dan zal hetzelfde moeten geschieden ten aanzien van de door den Gouverneur-Generaal benoemde leden. Dat alsdan gebroken zal moeten worden met de vigeerende gewoonte dat de verschillende maatschappelijke richtingen en functiën *automatisch* in het college worden vertegenwoordigd, kan eerder als een voordeel dan als een bezwaar worden aangemerkt.

De instelling van een Universiteit zal tevens tot gevolg hebben, dat een rector magnificus en een secretaris van den senaat moeten worden benoemd. Aan de regeling, in Holland bij de Rijksuniversiteiten in zwang, dat rector en secretaris jaarlijks aftreden, is het nadeel verbonden van te geringe continuïteit. Het verdient aanbeveling, dit bezwaar te ondervangen door den rector magnificus voor 3 jaren te doen aanstellen. Zijne benoeming zal op analoge wijze als in Holland moeten geschieden, derhalve door den Gouverneur-Generaal op voordracht van den Senaat. Tegen jaarlijksche aftreding van den secretaris der senaat bestaan geen overwegende bezwaren. De representatieve taak, die thans bij het stelsel der gesplitste hoogeschoolen aan de voorzitters der faculteiten toevalt, gaat dan over op den rector magnificus, die het geheele hooger onderwijs belichaamt in de universiteit, vertegenwoordigt.

De functiën van secretaris der Rechtshoogeschool en secretaris der Geneeskundige Hoogeschool zullen bij omzetting tot een universiteit als zoodanig komen te vervallen. Gezien de bijzondere eischen, die het beheer van het geneeskundig hooger onderwijs stelt, is het echter gewenscht, dat de medische faculteit een zekere administratieve zelfstandigheid behoudt; aan de faculteit ware derhalve een „administrateur” toe te voegen, wiens ambt een rechtstreeksche voortzetting zal zijn van het vroegere secretariaat. De secretaris der Rechtshoogeschool, die tevens secretaris van het College van Curatoren is, zal kunnen worden benoemd tot secretaris der universiteit.

Wanneer de Universiteit van Batavia zal zijn tot stand gekomen, is tevens het oogenblik aangebroken om tot stichting van een universiteitsbibliotheek over te gaan. De bestaande toestand, dat de geneeskundige hoogeschool een eigen boekerij heeft en dat de boeken van de Rechtshoogeschool in bruikleen zijn gegeven aan het Bataviaasch Genootschap, kan op den duur niet gehandhaafd blijven. Ook in de bibliotheek moet zooveel mogelijk de gedachte der universitas worden verwerkelijk.

De omstandigheid, dat de huisvesting van de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap te eng is geworden en ook uit technisch oogpunt onvoldoende is behuisd, heeft de Regeering reeds aanleiding gegeven in 1930/31 een nieuw bibliotheekgebouw te stichten

Benoeming rector
magnificus en
secretaris van
den Senaat.

Administratie.

Universiteits-
bibliotheek.

achter het gebouw van de Rechtshoogeschool. Het zal wenschelijk zijn, dat reeds thans de Regeering de noodige stappen doet om tot een regeling met het Genootschap te geraken, zoo dat een universiteitsbibliotheek na de totstandkoming van het nieuwe gebouw kan worden ingericht.

In deze bibliotheek zou alsdan tevens de boekerij van het Genootschap kunnen worden ondergebracht, die hare zelfstandigheid zou behouden doch onder beheer zou worden gesteld van den bibliothecaris der universiteitsbibliotheek ³²⁾). De subsidie aan het Genootschap zou dan kunnen worden verminderd met het bedrag, dat het tot dusverre aan het beheer en de aanvulling van haar bibliotheek heeft ten koste gelegd. Eene afzonderlijke centrale boekerij voor de Geneeskundige hoogeschool zal dan mede uit economische overwegingen moeten vervallen. Deze behoort in de universiteitsbibliotheek te worden ondergebracht; de bij de verschillende afdeelingen en laboratoria der hoogeschool aanwezige werken en tijdschriften zullen, waarnaar ook thans reeds wordt gestreefd, beperkt moeten blijven tot hetgeen voor de dagelijksche werkzaamheden volstrekt onmisbaar is. De aanschaffing van boeken en tijdschriften voor de afzonderlijke medische instellingen en andere Gouvernementskantoren zal echter in handen moeten worden gelegd van den leider der universiteitsbibliotheek, omdat alleen aldus de vereischte zuinigheid en efficiency gewaarborgd zijn. Uiteraard zal de bibliothecaris niet tot aanschaffing overgaan dan na overleg met de betrokken faculteiten en instituten. Bovendien zal het wenschelijk zijn daarvoor een permanente bibliotheekcommissie in het leven te roepen, waarin gevolmachtigden van de betrokken diensten, kantoren en instellingen zitting hebben. Op deze wijze zal ook de arbeid van de commissie voor de centrale catalogus ten volle vrucht kunnen dragen.

Uit een oogpunt van zuinigheid en doelmatige arbeidsverdeeling is het daarom mede wenschelijk, dat de bibliothecaris zijne werkzaamheden niet beperkt tot de universiteitsboekerij, doch dat hij tevens de supervisie verkrijgt over alle gouvernementsinstellingen, die zich op eenigszins ruime schaal voor eigen behoeften boeken aanschaffen. Zoo worden, behalve door de geneeskundige hoogeschool, medische werken eveneens aangeschaft door den dienst der volksgezondheid en door het militair hospitaal, zonder dat onderling overleg plaats heeft. Gelijksortige verschijnselen doen zich elders voor en leiden tot onnoodige uitgaven. Voor zoover de bijzondere belangen zulks toelaten, is daarom concentratie noodzakelijk. Op welke wijze de boven geschetste minder gewenschte toestand in de toekomst door een doeltreffende regeling kan worden vervangen, behoeft thans niet verder in detail te worden uitgewerkt. De nieuwe bibliothecaris zal gevoegelijk een schema kunnen ontwerpen in overleg met de alsdan in te stellen commissie van toezicht op de bibliotheken.

Hoe zal, wanneer de uit drie faculteiten bestaande universiteit van Batavia totstand is gekomen, het hooger onderwijs in Ned. Indië zich verder ontwikkelen? Het is ten zeerste gewenscht, reeds thans

*Schetsplan der
verdere ontwikke-
ling van het H. O.*

32) Als analoon kan worden gewezen op de boekerij van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde, die in bruikleen is afgestaan aan de Leidsche universiteitsbibliotheek.

een stelselmatig plan te ontwerpen, waaraan alle te nemen incidenteele maatregelen kunnen worden getoetst. Slechts op deze wijze bestaat zekerheid, dat in de toekomst het hooger onderwijs hier te lande een harmonisch geheel vormt.

Concentratie-eisch.

De instellingen van hooger onderwijs zijn thans over twee plaatsen verspreid: Batavia en Bandoeng. Het is wenschelijk, reeds dadelijk vast te leggen, dat een verder gaande verspreiding niet raadzaam is. Ideëele en practische overwegingen pleiten ook hier voor concentratie. Ideëele: voor de studenten in elk vak geeft de omgang met in andere vakken studeerenden een verruiming van blik, die niet spoedig te hoog wordt aangeslagen; in dezelfde richting werkt de aanwezigheid van een universeele boekerij, die meer is dan een vakbibliotheek. Ook voor de hoogleeraren is het verkeer met niet-vakgenooten van beteekenis. Practische: concentratie geeft efficiency, zoowel ten aanzien van de te bezetten leerstoelen als van de gebouwen en verzamelingen.

*Veeartsenijkundig
hooger onderwijs.*

Uitvloeisel van het bovenstaande is, dat het denkbeeld, om te Buitenzorg eerlang een landbouwhoogeschool en een veeartsenijkundige hoogeschool te stichten, moet worden verworpen. Wat laatstgenoemde betreft, het aantal jaarlijks benoodigde academisch gevormde veeartsen is zoo gering, dat voorshands aan een hoogeschool voor deze categorie in Indië niet behoeft te worden gedacht ³³⁾. Anders is het met de hoogere opleiding voor den landbouw. In een overwegend agrarisch land als Indië, waar de cultures zulk een grooten invloed hebben op den welvaartstoestand van alle lagen der bevolking, is hooger landbouwonderwijs op den duur onmisbaar.

*Bezwaren tegen
vestiging te Bui-
tenzorg.*

Op het eerste gezicht schijnt Buitenzorg wegens de aldaar aanwezige laboratoria, instituten en wetenschappelijke onderzoekers voor een landbouwhoogeschool als aangewezen. Daar staat tegenover, dat collegezalen geheel ontbreken en dat voldoende werkruimte voor de studenten evenmin aanwezig is. Het hoofdbezwaar ligt echter in de omstandigheid, dat de leiders der verschillende laboratoria en andere instellingen thans reeds zoozeer in beslag genomen worden door hun wetenschappelijke taak ten behoeve van het departement, dat zij onmogelijk een onderwijstaak daarnaast op zich kunnen nemen; of het onderwijs, of het onderzoek (wellicht ook beide) zouden te kort komen. De ervaring heeft zulks reeds bewezen. Gezien nu de reeds vermelde wenschelijkheid van concentratie schijnt de aangewezen oplossing deze, dat de te stichten landbouwhoogeschool (faculteit) wordt geplaatst te Bandoeng. De aldaar bestaande afdeeling voor weg- en waterbouwkunde heeft reeds in menig opzicht aanrakingspunten met een eventueele opleiding voor landbouwingenieurs (irrigatie, landmeten en waterpassen, aanleg van bruggen en wegen, hygiëne, recht, natuurkunde enz.). Wanneer de technische hoogeschool — hetgeen ongetwijfeld na korteren of langeren tijd zal geschieden — met andere afdeelingen wordt uitgebreid, dan zal het aantal aanrakingspunten nog toenemen. Zoo leiden ook de practische eischen van het hooger landbouwonderwijs

*Concentratie te
Bandoeng.*

33) Vgl. het betoog van den Directeur van Landbouw in den Volksraad bij de behandelingen van de begrooting voor 1930 (Hand. 1928/29, p. 865).

tot de opvatting, dat het hooger onderwijs in de natuurphilosophische vakken te Bandoeng moet worden geconcentreerd.

De consequentie van deze opvatting is, dat de opleiding van de studenten in de geneeskunde, voor zoover de propaedeutische vakken betreft (natuurkunde, scheikunde, plantkunde en dierkunde) naar Bandoeng moet worden overgebracht.

De bestaande regeling van de medische propaedeuse, waarbij dit onderwijs is toevertrouwd aan buitengewone hoogleeraren, wier hoofdbetrekking buiten de hoogeschool ligt, zal op den duur niet gehandhaafd kunnen blijven. Hun nevenambt eischt teveel van hun tijd, zoodat zij daarin en/of in hunne hoofdbetrekking door hulpkrachten moeten worden bijgestaan. Neemt men daarbij nog in aanmerking, dat eenige hunner elders woonachtig zijn, dan is het duidelijk dat de aanstelling van gewone hoogleeraren den Lande zeker niet duurder te staan zou komen dan de huidige regeling. Ook de huisvesting van de betrokken laboratoria is zoodanig, dat uitbreiding en nieuwbouw al eenige malen is bepleit, hetgeen beteekent dat geheel nieuwe laboratoria met ruimere outillage (o. a. een eigen laboratorium voor den hoogleeraar) moeten worden gebouwd. Het is veel doelmatiger, het hooger onderwijs in de genoemde vakken samen te brengen op één plaats, derhalve te Bandoeng. Een natuurkundig laboratorium met collegezaal, ook voor de medische studenten geschikt, is daar reeds aanwezig. Laboratoria voor scheikunde en voor plantkunde, die toch reeds op den duur ten behoeve van de opleiding van landbouwingenieurs moeten verrijzen, zullen tevens aan het onderwijs voor de medici dienstbaar worden gemaakt ³⁴). De overbrenging van de medische propaedeuse naar Bandoeng voorkomt derhalve den aanbouw van kostbare laboratoria te Batavia en leidt tot een meer economisch gebruik van arbeidskrachten.

Op welk tijdstip de bedoelde overbrenging zal geschieden, behoeft thans niet te worden uitgemaakt. Zoolang het onderwijs te Batavia op den bestaanden voet kan doorgaan, is verandering nog niet dadelijk urgent. Voldoende is, dat bij nieuwbouw te Bandoeng met de komst der medische studenten wordt rekening gehouden, en dat anderzijds te Batavia geen uitbreidingen of vernieuwingen van gebouwen plaats vinden. Acuut wordt de quaestie eerst, wanneer zich de moeilijkheden, die zich onlangs bij een vacature van buitengewoon hoogleeraar voordeden, gelijk te verwachten is, bij nieuwe vacatures zullen herhalen. Beslist moet dan worden of het tijdstip om met het tot dusverre gevolgde systeem te breken, niet is aangebroken. Trouwens ook de behoefte aan uitbreiding van de localiteiten, die zich van zelf bij den verderen groei van het eigenlijke medische hooger onderwijs zal voordoen, zal nopen, het onderhavige vraagstuk principieel aan de orde te stellen. Op dat oogenblik zal dan tevens kunnen worden overwogen of nog, en zoo ja welke, bijzondere voorzieningen in ver-

34) Wat het scheikundig laboratorium betreft dient nog te worden vermeld, dat het laboratorium voor materiaalonderzoek van het departement van B. O. W. behoefte heeft aan uitbreiding zijner chemische afdeling. Door den bouw van een nieuw chemisch laboratorium te Bandoeng kan in deze behoefte worden voorzien. Ter zijner tijd zal het chemisch laboratorium ook aan de opleiding van scheikundige ingenieurs dienstbaar worden gemaakt.

band met het eigen karakter der *medische* propaedeuse in vergelijking met het voor a. s. *ingenieurs* bestemde natuurphilosophisch onderricht noodig of gewenscht zijn.

Wat het verdere hooger onderwijs te Bandoeng aangaat, voorloopig zal moeten worden gestreefd naar uitbreiding van het aantal afdeelingen der Technische Hoogeschool, niet naar stichting van een wis- en natuurkundige faculteit. Opleiding van ingenieurs, niet van mathematici of physici zal het doel moeten blijven. Voor de wetenschappelijke vorming toch van deze laatsten is een outilleering noodig aan laboratoria en docenten, waaraan voor Indië voorloopig niet te denken valt. Eerder zou de mogelijkheid openstaan eener opleiding van biologen.

Onder de opleidingen, die het meest in aanmerking komen om naast die voor civielingenieur te worden ingesteld, is allereerst te noemen die voor werktuigkundig ingenieur, waarbij zich die voor electrotechnisch ingenieur kan aansluiten. In tweede instantie voegt zich daarbij de opleiding voor scheikundig ingenieur. Nader zal moeten worden overwogen, in hoeverre de opleiding van landbouwingenieurs de prioriteit moet hebben boven die voor de reeds genoemde categorieën. De behoefte van de maatschappij aan de verschillende soorten van ingenieurs zal hier naast den omvang van de productie der Middellbaars Onderwijsinstellingen de beslissende factor moeten zijn ^{34a)}.

In hoeverre de uitbreiding van het hooger onderwijs te Bandoeng aanleiding kan zijn tot het creëren van een Universiteit aldaar, zal afhangen van de plaats, die de landbouwopleiding in de opleiding van technici zal verkrijgen. Om reeds eerder ontvouwde redenen is het niet wenschelijk, een afzonderlijke „landbouwhoogeschool” in het leven te roepen. De studie voor landbouwingenieurs zal òf als afdeeling in de faculteit van technische wetenschap worden ondergebracht, òf als afzonderlijke faculteit naast laatstgenoemde worden ingesteld. In het laatste geval ligt het voor de hand—de Hoogeronderwijsordonnantie eischt het trouwens ³⁵⁾—de beide faculteiten te coördineeren tot een, zij het onvolgroeide, universiteit.

Het hier geboden schema heeft het voordeel, dat het niet slechts voor de nabije toekomst, doch ook voor verderaf gelegen ontwikkelingsstadia de noodige richtlijnen uitzet. Zou e. v. na langeren tijd behoefte en mogelijkheid bestaan eener opleiding van biologen ³⁶⁾, dan staat het vast dat deze zal plaats hebben te Bandoeng. Te Batavia dienen de cultuurwetenschappen en de medische vakken te worden samengebracht, te Bandoeng de technische en de natuurwetenschappen.

^{34a)} Vgl. Mededeelingen van Algemeen Belang 1929, p. 87.

³⁵⁾ Art. 2, 2e lid: „Een hoogeschool omvat niet meer dan één faculteit”.

³⁶⁾ In 1920 reeds bepleit door Dr. Z. Kamerlingh (Notulen Batav. Gen. Deel LIX (1921) Extra bijvoegsel, p. CX.

§ 4. ORGANISATIE EN STUDIEPLAN.

Algemeene
beginselen.

De algemeene beginselen, waarop het hieronder ontwikkelde studieplan berust, zijn van tweeërlei hoedanigheid. Zij betreffen den aard en den omvang der faculteit.

Waar uiteraard de locale omstandigheden tot uitgangspunt worden genomen, daar ligt het voor de hand, dat deze tak van hooger onderwijs evenmin als de reeds bestaande instellingen een zuivere copie van de gelijknamige in Holland behoeft te wezen. Een opleiding in de specifiek Indische vakken hier te lande kan zich niet angstvallig richten op den in Holland gebruikelijken studiegang. Behouden is echter het beproefde schema: een candidaatsexamen met verplichte vakken, een doctoraalexamen met talrijke keuzemogelijkheden. De soepele regeling van het doctoraalexamen zal de betrokken faculteit een bevredigende oplossing doen vinden in de weinige gevallen, dat een student, die in Nederland het candidaatsexamen aflegde, in Indië zijne studiën voortzet, en omgekeerd. Voorop staat evenwel, dat de studie in Indië niet gelijk, doch volkomen gelijkwaardig aan die in het moederland zal zijn.

Beperkte opzet.

Philosophie.

Wat den omvang van het studieveld betreft is het wenschelijk geacht, niet reeds dadelijk te streven naar een volledig geoutilleerde faculteit. Leerstoelen zullen voorloopig slechts voor die vakken worden ingericht, die een integreerend deel uitmaken van de studie in de talen en letteren en van die in de geschiedenis; de meer in de peripherie gelegen vakken zijn achterwege gelaten. Onder deze laatste is in de eerste plaats te rekenen de filosofie, waarvoor van meer dan ééne zijde een lans is gebroken ³⁷). De wijsbegeerte (incl. de logica) moge onontbeerlijk zijn voor wie tot de diepste grondslagen van zijne wetenschap wil doordringen, *voor opneming in een studieplan*, dat niet in de eerste plaats geleerden, doch taalkenners en historici wil kweken, is zij niet onmisbaar, vooral wanneer het onderwijs in de wijsbegeerte zich tot de geschiedenis der filosofie zou beperken, hetgeen voorschijns practisch wel niet anders mogelijk zou zijn. Volstaan kan en moet worden, met een wijsgeerige inleiding tot de wetenschap, die behandeld wordt, zooals reeds de juristen een rechtsphilosophische oriëntering verkrijgen. Voorloopig kan dus de wijze, waarop thans reeds de wijsbegeerte aan de juridische faculteit is vertegenwoordigd, alleszins voldoende geacht worden. Zij vindt daar reeds een toegewijd beoefenaar. Bij de behandeling van het Sanskrit en de Indische cultuurgeschiedenis zullen trouwens de Indische wijsgeerige en theosophische stelsels als vanzelf ter sprake komen. Hetzelfde kan van de Arabische en de Javaansche en Maleische letterkunde gezegd worden.

Godsdienst-
wetenschappen.

Een tweede vak, dat meermalen voor vertegenwoordiging in de faculteit der letteren is aanbevolen, is de godsdienstgeschiedenis en, annex hieraan, de godsdienstwijsbegeerte en ethiek ³⁸). In een

37) Praeadviezen kol. onderwijscongres 1924, p. 36 (Kohnstamm), p. 47 (Schepper). Zie ook de praeadviezen voor het jongste congres van het Java-instituut (1929) in Djawa 9e Jg. No. 6.

38) Stenogr. verslag kol. onderwijscongres 1919, p. 110, (Abendanon). Praeadv. id. 1924, p. 46 (Schepper), p. 195 (Poerbatjaraka), p. 207 vlg. (Groenewegen).

cultuurwetenschappelijke faculteit zijn deze wetenschappen stellig een onmisbaar element; doch het is voorshands niet noodzakelijk, afzonderlijke leerstoelen in te stellen voor deze vakken, die zoovele aanrakingspunten hebben met andere. Bij het onderwijs in de volkenkunde, de geschiedenis, de sociologie, de instellingen van Voor-Indië en van den Islam, zal gelegenheid te over bestaan tot bespreking der godsdiensten. Opgemerkt worde, dat de bepleite vakken in Holland zijn ondergebracht in de theologische faculteiten, als gevolg waarvan de studenten in de faculteit der letteren niet dan bij uitzondering de colleges in godsdienstgeschiedenis enz. volgen.

Latijn en Grieksch:

Dat het Latijn en het Grieksch, die in Holland de oudste kern der letterkundige faculteit uitmaken, in Indië achterwege kunnen blijven, behoeft nauwelijks betoog. Gezien de „indo-centriciteit”, die de faculteit in Indië zal kenmerken, dienen hier de klassieken van het Westen plaats te maken voor de klassieken van het Oosten: Het Sanskrit en het Arabisch. De omstandigheid, dat de Arabische wetenschap en letterkunde en de Indische kunst veel aan de Grieksche cultuur hebben ontleend, kan voorloopig geen voldoende argument opleveren om aan het Grieksch een eigen plaats in te ruimen.

Chineesch.

Het streven, de inrichting der nieuwe faculteit niet louter afhankelijk te stellen van theoretisch-wetenschappelijke inzichten, doch steeds de reële beteekenis van elk vak in het algemeene studieplan onder de oogen te zien, doet ook de oplossing aan de hand ten aanzien van de vraag, in hoeverre het Chineesch vertegenwoordigd behoort te zijn. Aan een volledige opleiding in de Chineesche taal, letteren en geschiedenis kan voorshands nog niet worden gedacht; studenten noch hoogleraren zouden hiervoor beschikbaar zijn. Een afzonderlijke leerstoel voor de Chineesche taal zonder meer zou feitelijk in de lucht hangen. Daarom zal ernaar moeten worden gestreefd, zoo mogelijk, de sinologie in organisch verband te brengen met de overige oriëntalistische studiën. Van de keuze der personen zal het dus afhangen, op welke wijze de Chineesche cultuur in de faculteit vertegenwoordigd zal zijn.

Paedagogiek.

Een soortgelijke opmerking kan gemaakt worden ten aanzien van de paedagogiek. Het is toch niet voor tegenspraak vatbaar, dat voor leiders van kweek- en normaalscholen, voor onderwijsinspecteurs en anderen kennis van de opvoedkunde onontbeerlijk is; vandaar, dat sinds eenigen tijd een aantal onderwijzers en leeraren naar Nederland wordt gezonden om zich op dit gebied te bekwamen. De gedachte, aan de nieuwe faculteit ook onderwijs in de paedagogiek te verbinden — in deze faculteit toch is het meerendeel der voor de paedagogische opleiding vereischte hulpwetenschappen te vinden — ligt daarom voor de hand ³⁹⁾. Of aan deze gedachte uitvoering kan worden gegeven hangt geheel ervan af, of voor dit vak een wetenschappelijk hoogstaand docent kan worden gevonden, die ook van Indische verhoudingen op de hoogte is. Gelukt dit, dan zal instelling van een middelbare akte-paedagogiek kunnen worden overwogen.

39) Tot oprichting van een afzonderlijke paedagogische faculteit, zooals door Dr. G. J. Nieuwenhuis is bepleit („Een paedagogische faculteit in Indië”, praeadvies voor het 4e N. I. onderwijscongres 1925) bestaat binnen afzienbaren tijd geen aanleiding.

Ten laatste rijst de vraag, of de letterkundige faculteit onder hare leerstoelen ook eene voor de Nederlandsche taal- en letterkunde moet kunnen tellen. Vooropstellende, dat er moeilijk kan gesproken worden van een dringende behoefte aan een volledige universitaire opleiding van neerlandici hier te lande, moet die vraag zeer zeker bevestigend worden beantwoord, mede omdat de instelling van een leerstoel voor Nederlandsch kan worden gebezigd als studiecentrum voor een in te stellen M. O.-acte Nederlandsch. Splitsing van deze in een A-acte en een B-acte zal voor Indië noodzakelijk zijn omdat, anders dan in het moederland, het diploma ook zal worden begeerd door personen, voor wie het Nederlandsch een vreemde taal is. De verdeeling van de examenstof over de beide deelen zal dus overeenkomst vertoonen met die, welke in Holland voor de moderne talen bestaat. Voor de A-acte zal in hoofdzaak correct schrijven en spreken van de taal, eenig inzicht in de taalverschijnselen en een summier overzicht van de letterkunde worden gevraagd, voor de B-acte verdiepte kennis van taal- en letterkunde en hare geschiedenis. Zal wellicht in de toekomst het aantal candidaten voor de B-acte niet groot zijn, verwacht kan worden dat het A-diploma zal worden geambieerd door vele onderwijzers, die hunne kennis van het Nederlandsch willen verdiepen en hun positie verbeteren. Daarnaast is de mogelijkheid geenszins uitgesloten, dat ook niet aan het onderwijs verbonden personen prijs zullen stellen op een diploma, dat hunne bekwaamheid in de Nederlandsche taal bewijst ⁴⁰⁾. Uiteraard zal de B-akte dezelfde bevoegdheden geven als de ongesplitste M. O. -acte in Holland. Meer dan in het moederland zal echter de aandacht moeten vallen op taal- en letteren buiten de landsgrenzen : Indië, Zuid-Afrika, Vlaanderen.

Naast deze practische heeft echter een leerstoel voor Nederlandsch ook een algemeen cultureele beteekenis. Een faculteit der letteren in Nederlandsch-Indië is zonder zulk een leerstoel ondenkbaar. Zij zal een soortgelijke doelstelling hebben als die, welke in Londen, in New-York, in Zuid-Afrika bestaan: verbreiding van kennis van en belangstelling voor de Nederlandsche literatuur en hare geschiedenis. De colleges zullen, ten deele althans, zoo moeten worden ingericht dat zij ook bij studenten van andere faculteiten en andere belangstellenden weerklank kunnen vinden. Mede door ook aandacht te wijden aan de Nederlandsche literatuur buiten het moederland zal de leerstoel bijdragen tot versterking van de Groot-Nederlandsche gedachte. Bij de keuze van een hoogleeraar zal met deze bijzondere eischen rekening dienen te worden gehouden. Juist daarom is het niet aanstonds noodzakelijk, voor taal- en letterkunde elk een afzonderlijk hoogleeraar te benoemen, gelijk in later jaren in Holland gebruikelijk is geworden.

Nog dient te worden opgemerkt, dat de hoogleeraar voor Nederlandsche taal en letterkunde zich zal hebben te belasten met het onderwijs in een der voor de historici verplichte vakken: de interpretatie van zeventiende-eeuwsch-Nederlandsche teksten.

40) In Holland worden de examens M. O. staathuishoudkunde en statistiek en M. O. staatsinrichting meerendeels afgelegd door personen, die buiten het onderwijs staan en die geen doceerende functie nastreven.

Inrichting van de studie in de nieuwe faculteit.

1. De studie in de Indonesische taal- en letterkunde.

Candidaats-examen.

De aanwezigheid van een leerstoel in het Sanskrit en in de geschiedenis van de Nederlandsche taal opent dan tevens de mogelijkheid om te overwegen in hoeverre het wenschelijk zal zijn aan de literaire faculteit de gelegenheid te creëren tot het behalen van middelbare actes voor Fransch, Duitsch en Engelsch.

Een overzicht van de vakken, die behalve de reeds genoemde al dadelijk een plaats moeten verkrijgen in de nieuwe faculteit, wordt het best verkregen door een opsomming van de vakken, waarin de studenten op het candidaats- en het doctoraalexamen zullen worden ondervraagd.

Zooals reeds in § 2 terloops werd vermeld, zal de studie in de Indonesische taal- en letterkunde aldus worden ingericht, dat het candidaatsexamen voor allen gelijk is, doch dat daarna de keuze moet worden gedaan tusschen een linguistische, een ethnologische en een archaeologische richting ⁴¹⁾.

Evenals in Holland zal het candidaatsexamen betrekking moeten hebben op de twee beschavingen, die op de wording van de cultuur dezer gewesten van beslissenden invloed zijn geweest: die van den Islam en van het Hindoeïsme. Het is echter met het oog op de gevolgde vooropleiding gewenscht, als derde examenvak hieraan toe te voegen de grondbeginselen der algemeene taalwetenschap ⁴²⁾. Deze toevoeging beteekent eer een verlichting dan een verzwaring, daar de bestudeering der voornaamste taalverschijnselen de studie der afzonderlijke talen vergemakkelijkt. De toevoeging is bovendien noodzakelijk, wijl zij een geschikten overgang biedt naar, eene passende inleiding vormt tot het begrijpen van den van de Indonesische talen zoo geheel afwijkenden bouw van het Arabisch en het Sanskrit, eene functie, die tot op zekere hoogte het Grieksch (bij het voorbereidend hooger onderwijs) in Holland vervult. Het programma voor het candidaatsexamen in de Indonesische taal- en letterkunde zal dus als volgt luiden:

1. Het Arabisch en de instellingen van den Islam
2. Het Sanskrit en de cultuurgeschiedenis van Voor-Indië
3. De grondbeginselen der algemeene taalwetenschap.

Aan den betrokken hoogleeraar zal worden overgelaten, of naast het klassieke Sanskrit ook het Pali, het Vedische Sanskrit enz. onderwezen moeten worden.

Daar voor het afleggen van het examen een driejarige studie vereischt is, rijst de vraag of hier het aan alle Indische hoogeschoolen tot dusverre gebruikelijke systeem van jaarlijksche examens (c. q. tentamina) moet worden gevolgd, hetwelk een heilzame prikkel vormt voor geregelde studie. Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord. Het aantal studenten, dat deze colleges volgt, zal gering zijn, zoodat de hoogleeraar, vooral omdat de colleges weinig anders dan responsiecolleges kunnen zijn, voldoende contrôle kan uitoefenen en ook zonder examen of tentamen als vanzelf van de vorderingen zijner hoorders op

⁴¹⁾ De mogelijkheid zal moeten worden opengelaten om, met goedkeuring van de faculteit, een andere richting te kiezen (b. v. de praehistorische).

⁴²⁾ Dit vak wordt in Holland reeds geëxamineerd op het candidaatsexamen in de klassieke taal- en letterkunde.

de hoogte blijft. Daardoor wordt voor den hoogleeraar ook de gelegenheid geopend den student tijdig een wenk te geven, zoo diens aanleg of ijver niet in overeenstemming mocht blijken met den aard van de door hem gekozen studie.

Doctoraalexamen.

Het doctoraalexamen zal in meer dan één opzicht anders moeten worden ingericht dan in Leiden, en wel hoofdzakelijk uit overwegingen van practischen aard.

A. Linguistische richting.

A. Linguistische richting.

Volgens het academisch statuut van 1921 kan — de ethnologische richting buiten beschouwing gelaten — als hoofdvak voor het doctoraalexamen in de Indonesische taak- en letterkunde worden gekozen het Maleisch, het Javaansch of een andere Indonesische taal. De regeling der hierbij aansluitende verplichte bijvakken is aldus, dat bij keuze van Maleisch als hoofdvak het Javaansch, bij keuze van Javaansch als hoofdvak het Maleisch als bijvak achterwege blijft. Aan deze regeling kleeft het bezwaar, dat èn bij onderwijzende èn bij andere functies (bureau Volkslectuur, kantoor Inlandsche Zaken enz.) juist behoefte bestaat aan wetenschappelijke gevormde krachten, die zoowel van het Javaansch als van het Maleisch grondige kennis bezitten. Daarom zullen in Indië èn het Maleisch èn het Javaansch voor het doctoraalexamen *als regel* verplicht moeten worden gesteld. Een verzwaring ten opzichte van Holland kan deze wijziging niet worden genoemd, omdat de groote meerderheid der studenten althans één dezer talen van huis uit practisch zal beheerschen en, bij het opstellen van dit leerplan, van de A. M. S. AI te Solo als natuurlijke vooropleiding der studenten wordt uitgegaan. Bovendien denke men in dit verband aan de studie der Nederlandsche letteren in *Holland* ⁴³⁾, waarvan de studie der Indonesische letteren hier te lande als het ware min of meer de tegenhanger vormt.

Eveneens met het oog op de behoeften der practijk — met name het taalonderzoek — verdient het de voorkeur, als derde mogelijk hoofdvak niet te noemen „een andere Indonesische taal,” doch „vergelijkende taalkunde der Indonesische talen,” welk vak reeds onder de verplichte bijvakken bij alle richtingen voorkomt. Wat het derde verplicht bijvak betreft kan bij al de drie genoemde studierichtingen een keuze worden gedaan uit: een andere Indonesische taal, de vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië, de Javaansche epigraphie, alsmede de archaeologie en de oude geschiedenis.

Het doctoraalexamen zal dus de volgende 3 verplichte vakken omvatten, waarvan naar keuze één als hoofdvak, de twee andere als bijvak worden genomen.

- 1°. Maleisch.
- 2°. Javaansch (incl. Oud-Javaansch).
- 3°. vergelijkende taalkunde der Indonesische talen.
- 4°. Bovendien hebben de candidaten voor het derde verplichte bijvak

⁴³⁾ Vgl. het praeadvies van den Heer Soejono voor het jongste congres van het Java-Instituut (1929).

Vgl. het praeadvies van Dr. Esser voor het jongste congres van het Java-Instituut (1929).

nog de keuze uit: de Javaansche epigraphie, archaeologie en oude geschiedenis van Zuid-Oost-Azië, een andere Indonesische taal, de vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië of eenig ander vak in overleg met de faculteit te kiezen.

De *taalvergelijkende richting* lijkt de meest geëigende opleiding voor hen, die zich voor epigraaf willen bekwamen (Derde bijvak: Javaansche epigraphie) of voor al „diegenen, die zich gedrongen voelen onze kennis van de minder of in het geheel niet bekende talen van den Archipel uit te breiden” (Derde bijvak: eene andere Indonesische taal). Met het oog op laatstgenoemde nuance der taalvergelijkende richting schijnt het echter gewenscht om de mogelijkheid open te laten om *met goedkeuring van de faculteit* in plaats van het *Maleisch* als tweede bijvak „een andere Indonesische taal” te kiezen, in welk geval de vergelijkende volkenkunde derde verplicht bijvak moet worden.

Splitsing van het doctoraalexamen in twee gedeelten schijnt minder noodzakelijk op dezelfde gronden die reeds bij het candidaatsexamen zijn aangevoerd. Bovendien is hier de meer voor de hand liggende oplossing, dat het examen in een of twee bijvakken door een tentamen wordt vervangen. Een en ander kan te zijner tijd gevoelig aan de Faculteit worden overgelaten.

B. Ethnologische
richting.

B. *Ethnologische richting.*

Het candidaatsexamen is hetzelfde als voor de linguïstische richting. Wat het doctoraalexamen betreft, hier zullen (waar de volkenkunde uiteraard hoofdvak zal zijn) — wederom in afwijking van Holland — Javaansch en Maleisch als regel verplicht worden gesteld. Welk het derde bijvak zal zijn, kan dan weder aan de voorkeur van den candidaat worden overgelaten. Het schijnt gewenscht, de keuzemogelijkheid niet te beperken tot de drie vakken, welke het academisch statuut noemt (aardrijkskunde, archaeologie met oude geschiedenis, adatrecht) doch hieraan toe te voegen sociologie en geschiedenis van Nederlandsch-Indië, praehistorie van Zuid-Oost-Azië, tropisch koloniale staathuishoudkunde, vergelijkende taalkunde van de Indonesische talen, een andere Indonesische taal.

Het examenprogramma zal dus als volgt luiden:

- a) Hoofdvak: vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië.
- b) Bijvakken: 1° Maleisch
2° Javaansch (incl. Oud-Javaansch)
3° Een der navolgende vakken naar keuze: archaeologie en oude geschiedenis van Zuid-Oost-Azië, praehistorie van Zuid-Oost-Azië, tropisch koloniale staathuishoudkunde, vergelijkende taalkunde van de Indonesische talen, een andere Indonesische taal, adatrecht van Nederlandsch-Indië, geschiedenis van Nederlandsch-Indië, sociologie.

Evenals bij de linguïstische richting is het echter gewenscht, de mogelijkheid open te laten, dat de candidaat slechts één Indonesische taal (en wel bepaaldelijk het Javaansch) bestudeert, en in stede daarvan

twee der onder 3° genoemde vakken kiest, één waarvan alsdan de sociologie dan wel eene andere Indonesische taal zal moeten zijn. De candidaten, die van deze mogelijkheid gebruik maken, zullen aldus onderwijsbevoegdheden verkrijgen die ook in de praktijk een goede combinatie vormen (b. v. bevoegdheid voor Javaansch en voor Indische cultuurgeschiedenis), terwijl zulks ook aan het onderzoek te velde ten goede kan komen (b. v. volkenkunde — Javaansch — vergelijkende taalkunde — eene andere Indonesische taal).

C. Archaeologische richting.

C. Archaeologische richting.

Een afzonderlijke archaeologische richting wordt in het academisch statuut niet vermeld. Het is niettemin wenschelijk om, inzonderheid met het oog op de behoeften van den oudheidkundigen dienst, reeds dadelijk een studieplan voor archaeologen te ontwerpen.

Het candidaatsexamen zal hetzelfde zijn als voor de vorengenoemde richtingen.

Het doctoraalexamen zal in zooverre afwijken van de vorige, dat volstaan kan worden met de studie van één taal, nl. het Javaansch. Als tweede verplicht bijvak komt in aanmerking de archaeologie en cultuurgeschiedenis van Oost-Azië, die voor de kennis van de archaeologie dezer gewesten onontbeerlijk zijn. Daarnaast dient echter de Indonesische taalvergelijking de opleiding van epigraphen mogelijk te maken. Ten slotte zal als derde bijvak een keuze worden gedaan uit verschillende hulpwetenschappen.

Het doctoraalexamen zal dus de volgende vakken omvatten:

- a) Hoofdvak: Archaeologie en oude geschiedenis van Zuid-Oost-Azië.
- b) Bijvakken: 1° Javaansch (incl. oud-Javaansch)
2° Archaeologie en oude geschiedenis van Zuid- en Oost-Azië dan wel de vergelijkende taalkunde der Indonesische talen.
3° Naar keuze: Javaansche epigraphie, praehistorie, vergelijkende volkenkunde van Ned. Indië, adat-recht van Ned. Indië, vergelijkende kunstgeschiedenis van Zuid- en Oost-Azië, of een ander vak, ter goedkeuring door de faculteit.

II. De studie in de geschiedenis.

Het programma van de studie in de geschiedenis zal in sterkere mate moeten afwijken van de door het Academisch statuut gegeven regeling dan met de studie van de taal- en letterkunde het geval was. Gelijk vanzelf spreekt, zal de geschiedenis van Nederlandsch-Indië en Oost-Azië meer op den voorgrond komen, terwijl de geschiedenis van West-Europa vóór 1500 slechts beknopte behandeling behoeft. In overeenstemming met het bij de organisatie van het hooger onderwijs in Indië gebruikelijke systeem zal de regeling van het doctoraalexamen scherper omlijnd moeten zijn dan in Nederland, waardoor het tevens mogelijk is, een principieel juistere inrichting van de studie te verkrijgen.

Candidaats-examen.

Het candidaatsexamen in Nederland omvat de 3 navolgende vakken:

1. Algemeene kennis der geschiedenis: oude, middeleeuwsche en nieuwe geschiedenis (algemeene en vaderlandsche).

2. De beginselen der kunstgeschiedenis, die der staatsinrichting of die der staathuishoudkunde, ter keuze van den candidaat ⁴⁴⁾).

3. De interpretatie van Middelnederlandsche of zestiende- en zeventiende-eeuwsch Nederlandsche teksten ⁴⁵⁾).

Toetsing van dit programma aan de behoeften van Indië geeft aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Ad 1. Met het oog op de behoeften van het onderwijs is het niet mogelijk, de speciale behandeling der zgn. vaderlandsche geschiedenis te vervangen door eene van Ned. Indië. Wel echter moet in de omschrijving van dit examenvak tot uitdrukking worden gebracht, dat de geschiedenis van Ned. Indië en zijn omgeving bijzondere aandacht zal hebben, terwijl anderzijds met een beknopte behandeling van oude- en middeleeuwsche geschiedenis van Europa kan worden volstaan.

Ad 2. In de omschrijving van dit examenvak kan een minder gelukkige dooreenmenging van tweeërlei overwegingen worden gezien. In de eerste plaats wijst het artikel op het belang, dat voor den algemeenen historicus de kennis kan hebben van die speciale gebieden der geschiedenis, die zich van het hoofdvak hebben losgemaakt en min of meer een eigen leven zijn gaan voeren. Genoemd wordt met name de kunstgeschiedenis, terwijl mede gedacht zal zijn aan de godsdienst- en de rechtsgeschiedenis. In de tweede plaats is gedacht aan het belang, dat de beoefenaar van de politieke en economische geschiedenis heeft bij kennis van de politieke en economische wetenschappen.

Het is gewenscht, voor Indië ten deze de volgende regeling te maken. De student kiest, al naarmate hij zich meer aangetrokken gevoelt tot de staatkundige, de diplomatieke, de economische of de cultuurgeschiedenis ⁴⁶⁾, voor zijn candidaatsexamen resp. inleiding in de rechtswetenschap (óf staatsrecht), volkenrecht, economie of sociologie, m. a. w. telkens die wetenschap, die hem de theoretische grondslagen biedt van het complex, dat hij historisch wil bestudeeren. Vervolgens zal op het doctoraalexamen vanzelf met de voorkeur van den candidaat rekening worden gehouden, zonder dat het noodig of zelfs gewenscht is, dat als examenvak speciaal genoemd wordt: staatkundige geschiedenis, economische geschiedenis enz.

Ad 3. Het is noodzakelijk, dat de Indische historicus in staat is, kennis te nemen van de historische bronnen van het land. Hij moet dus blijk geven, Maleische en Javaansche (ook oud-Javaansche) teksten te kunnen lezen en verstaan. Daarnaast kan de eisch van interpretatie van Nederlandsche teksten gevoegelijk beperkt blijven tot die uit den Compagnies-tijd; het Middelnederlandsch kan derhalve achterwege blijven.

Bij het onder 3 genoemde vak sluit zich als vanzelf aan de palaeographie, epigraphie en diplomatiek, welke noodzakelijke vakken in het

⁴⁴⁾ Met goedvinden der faculteit kunnen ook de beginselen van een anderen tak der geschiedenis dan die der kunstgeschiedenis gekozen worden.

⁴⁵⁾ Met goedkeuring der faculteit kunnen ook teksten in een andere taal worden gekozen.

⁴⁶⁾ De godsdienst- en kunstgeschiedenis kunnen buiten beschouwing blijven, daar de wetenschappen, op dit complex betrekking hebbende, voorloopig niet vertegenwoordigd zullen zijn.

programma van Holland niet uitdrukkelijk worden vermeld. Deze toevoeging kan nauwelijks als een verzwarend worden aangemerkt.

Het candidaatsexamen in de geschiedenis kan dus als volgt worden omschreven:

1. Algemeen overzicht der geschiedenis, inzonderheid die van Europa na 1500 en die van Zuid-Oost-Azië.
2. De beginselen van de algemeene rechtswetenschap, van het staatsrecht, van het volkenrecht, van de staathuishoudkunde of van de sociologie, ter keuze van den candidaat.
3. De interpretatie van oud- en nieuwjavaansche, maleische en zeventiende eeuwsche Nederlandsche historische teksten ⁴⁷⁾.
4. De beginselen der epigraphie, der palaeographie en der diplomatiek.

Doctoraalexamen.

Ten aanzien van het doctoraalexamen in de geschiedenis bepaalt het Academisch Statuut zich tot de algemeene aanduiding, dat als hoofdvak kan worden gekozen de oude geschiedenis (incl. die van West-Azië en Egypte), de geschiedenis der middeleeuwen of de nieuwe geschiedenis (beide zoowel algemeene als vaderlandsche). Voor Indië is, gelijk reeds werd aangestipt, een meer gedetailleerde regeling wenschelijk.

Twee richtingen.

De studie in de geschiedenis zal zich na het candidaatsexamen in twee richtingen splitsen: de oude en de nieuwe geschiedenis. Wie zich meer in het bijzonder op de oude geschiedenis van deze gewesten toelegt, zal tevens geëxamineerd moeten worden in de oude geschiedenis van Zuid- en Oost-Azië en in de archaeologie. Voor hem zal verplichte verdere studie in de nieuwe geschiedenis — waarvan de hoofdzaken reeds tot het candidaatsexamen behooren — onnoodig zijn. Daarentegen zal voor hen, die de nieuwe geschiedenis als hoofdvak kiezen, de oude geschiedenis niet als bijvak gemist kunnen worden. De nieuwe geschiedenis van Zuid- en Oost-Azië zal eveneens tot de verplichte bijvakken behooren voor deze richting.

Buiten de vermelde vakken zullen de studenten van beide richtingen een keuze moeten doen uit een reeks van vakken, die als hulpwetenschap voor de geschiedenis hunne beteekenis hebben.

Het doctoraalexamen in de geschiedenis zal derhalve de volgende vakken omvatten:

a) Richting oude geschiedenis.

I. Hoofdvak: Oude geschiedenis van Zuid-Oost-Azië.

II. Bijvakken: 1. oude geschiedenis van Zuid- en Oost-Azië.

2. Archaeologie van Zuid-Oost-Azië.

3. Naar keuze: vergelijkende kunstgeschiedenis van Zuid- en Oost-Azië, ethnologie, adatrecht, nieuwe geschiedenis van Ned.-Indië, vergelijkende rechtsgeschiedenis, capita selecta uit de algemeene geschiedenis, sociologie, psychologie of een ander vak, ter goedkeuring door de faculteit.

47) Het is onnoodig, de kennis van het Portugeesch als examenvak verplicht te stellen.

b) Richting nieuwe geschiedenis.

I. Hoofdvak: Nieuwe geschiedenis van Ned.-Indië.

II. Bijvakken: 1. oude geschiedenis van Zuid-Oost-Azië.

2. nieuwe geschiedenis van Zuid- en Oost-Azië en aangrenzende gebieden.

3. keuzevak als bij richting a).

Omtrent de wenschelijkheid van splitsing van het kandidaats- en doctoraalexamen kan verwezen worden naar het vroeger bij het studieplan der Indonesische taal- en letterkunde opgemerkte.

M. O. acten in-
heemsche talen.

Zooals reeds werd aangestipt in § 2, zal met de oprichting van de faculteit der letteren tevens de mogelijkheid ontstaan, dat in Indië een volledige middelbare acte voor de Inlandsche talen wordt verkregen. Tot dusverre geschiedde de opleiding van docenten in de inheemsche talen voor de Osvia's, de H. I. kweekscholen en de Inlandsche normaalscholen door een 2½ jarige opleiding aan het instituut-Kats (1 jaar schriftelijk, 1½ jaar mondeling), welke opleiding echter niet als een middelbare kan worden aangemerkt. Nu de oprichting van de nieuwe faculteit tot gevolg heeft, dat voor alle in aanmerking komende vakken bevoegde docenten te Batavia aanwezig zullen zijn, zal gehoor kunnen worden gegeven aan den wensch, door den Volksraad op 19 November 1928 door aanneming eener motie-Moelia c. s. uitgesproken ⁴⁸⁾, „dat het wenschelijk is om het onderwijs in de inheemsche „talen aan inrichtingen van middelbaar onderwijs en daarmee overeenkomende vakscholen op te dragen aan leerkrachten, in het bezit „van een middelbare bevoegdheid.”

De bedoelde middelbare acten landstaal zullen, evenals in Holland met de M. O.-acten voor de moderne talen geschiedt, in een A-acte en een B-acte gesplitst dienen te worden. Hiervan zal de A-acte derhalve een bewijs zijn, dat de bezitter de betrokken talen (hetzij Javaansch en Maleisch, hetzij Javaansch en Soendaneesch) grammaticaal zuiver spreekt en schrijft ⁴⁹⁾, terwijl de B-acte van den kandidaat eene diepergaande kennis van de historische ontwikkeling der taal en der letterkunde vordert. De B-acte zal dus dezelfde vakken betreffen, die voor het kandidaatsexamen in de Indonesische taal- en letterkunde worden gevraagd (Arabisch en Sanskrit), waartegenover de eischen voor de A-acte meer overeenkomst zullen hebben met die voor het doctoraalexamen. Het verschil met de universitaire opleiding is dus dit, dat bij deze laatste de studie van het Sanskrit en het Arabisch den *grondslag* vormt, terwijl ze bij de middelbare opleiding de *verdieping* van de studie der inheemsche cultuurelementen dient te geven. Bijzonderheden omtrent examenprogramma, regeling van de toelating tot de actestudie enz. behoeven te dezer plaatse niet te worden ver-

⁴⁸⁾ Gedr. st. Ond. 75, afd. V, stuk 5.

⁴⁹⁾ Bovendien zal evenals zulks bij de boven reeds genoemde middelbare A-acte voor Nederlandsch het geval is van den kandidaat moeten worden geeischt eenige kennis van de Maleische (Soendaneesche) en Javaansche letterkunde en van de algemeene taalkunde, welke laatste voor het begrijpen der grammaticale verschijnselen onmisbaar mag heeten. En ten slotte zullen zij ook moeten toonen de lessen in de Volkenkunde en de sociologie met vrucht te hebben gevolgd. Afgezien hiervan zal bijzondere aandacht dienen te worden besteed aan het idiomatisch-zuiver vertalen in en uit het Nederlandsch.

meld, daar zij geen rechtstreeksch verband houden met de nieuwe faculteit zelve. De vraag, of na de instelling der nieuwe acten de in Leiden verkrijgbare M. O.-acten voor inheemsche talen en voor landen volkenkunde — die in de practijk niet hebben voldaan — gehandhaafd moeten blijven, zal nader overleg met het opperbestuur vereischen.

Instituut-Kats.

Wat het instituut-Kats aangaat, dit zal zijn taak eventueel kunnen blijven vervullen t. a. v. de inspectie van het onderwijs in de Inlandsche talen en t. a. v. de opleiding voor lagere acten. Laatstgenoemde acten zijn bestemd voor Europeesche onderwijzers, die als directeur eener kweek- of normaalschool voor Inlandsche onderwijzers of als inspecteurs van het Inlandsch onderwijs wenschen op te treden. Voor deze categorieën het bezit van een M. O.-acte te eischen, zij het slechts een A-acte, is voorloopig niet noodzakelijk.

*Middelbare acten
Nederlandsch en
moderne talen.*

De aanwezigheid van een leerstoel voor het Nederlandsch opent de mogelijkheid tot eene studie voor een middelbare acte Nederlandsch A en B, waarvan hier boven bereids een omschrijving is gegeven.

Gelijk daar tevens reeds werd aangeduid zal dienen te worden overwogen of thans het tijdstip is aangebroken om de gelegenheid tot het behalen van middelbare acten voor de moderne talen te creëren.

Toelatingseischen.

Het spreekt vanzelf, dat de Oostersch-letterkundige afdeeling van de A. M. S. te Solo de aangewezen vooropleiding is voor de studie in de nieuwe faculteit, omdat aan deze school de studie der „Indische humaniora” op den voorgrond staat. Echter bestaat het bezwaar, dat de abituriënten niet verplicht zijn geweest tot het volgen van de lessen in het Duitsch, terwijl zij toch in staat moeten zijn Deutsche wetenschappelijke werken te bestudeeren. Daarom zullen maatregelen genomen moeten worden om van de aspirant-studenten te vorderen, dat zij te Solo de facultatieve lessen in het Duitsch bijwonen. De meest doeltreffende regeling zal deze zijn, dat zij niet tot de studie worden toegelaten, tenzij het over te leggen einddiploma-Solo een aantekening Duitsch bevat.

Moet, zooals in Nederland voor de studie in de letteren de kennis van Latijn en Grieksch vereischt wordt en de H. B. S. derhalve geen toegang daartoe geeft, ook in Indië de meer wiskundig georiënteerde school de bevoegdheid worden onthouden, hare abituriënten naar de faculteit der letteren te zenden? De aldus geformuleerde vraag, die als vanzelf opkomt, is niet zuiver gesteld. Wat voor Europa het Grieksch en het Latijn is, is voor Indië het Arabisch en het Sanskrit — vakken dus, die op geen enkele school voor middelbaar of voorbereidend hooger onderwijs gedoceerd worden. De kwestie kan dus in Indië zelfstandig worden beslist, buiten eenig verband met de Hollandsche regelingen.

Het schijnt nu gewenscht, noch de abituriënten van de A. M. S. AII en B, noch die van de 5-jarige H. B. S. of van de gymnasia (lycea) den toegang tot de literaire faculteit te ontszeggen. Het tekort aan kennis, dat al deze abituriënten bezitten ten opzichte van het Maleisch en Javaansch, zal immers vanzelf door hen worden ingehaald, daar op het doctoraalexamen (voor de historici: het candidaatsexamen) deze

beide vakken worden geëxamineerd ⁵⁰⁾). Het onderwijs in de faculteit wordt echter ingesteld op de A. M. S. te Solo, zoodat de van andere scholen afkomstige studenten — wier aantal trouwens niet groot zal zijn — zich langs anderen weg de vereischte elementaire kennis van Javaansch en Maleisch zullen moeten eigen maken.

Verband tusschen
de faculteit en de
wetenschappelijke
bureaux.

Zooals reeds vermeld, ligt het in de bedoeling, de reeds bestaande instellingen van wetenschappelijk onderzoek, voorzooover zij op het terrein der nieuwe faculteit komen, tegelijk met de oprichting dezer faculteit te reorganiseeren in dier voege, dat samenwerking en doelmatige arbeidsverdeeling wordt verkregen.

Oudheidkundige
dienst.

Vooreerst de oudheidkundige dienst. Het is ten zeerste gewenscht, dat de aan dezen dienst verkregen ervaring dienstbaar wordt gemaakt aan den arbeid der faculteit. Daartoe zal aan den chef van den dienst een beperkte doceerende taak als buitengewoon hoogleeraar kunnen worden opgedragen. Echter is het alsdan noodzakelijk, dat in de toekomst de faculteit advies kan uitbrengen bij de benoeming van dezen functionaris, opdat zekerheid bestaat, dat deze ook voor zijn doceerende taak ten volle berekend is. Het spreekt welhaast vanzelf, dat de chef de volledige verantwoordelijkheid voor zijn dienst zal behouden, en dat hij deze niet met de faculteit kan deelen. Laatstgenoemde zal derhalve zich bepalen tot raadgevende leiding en te vergelijken zijn met een commissie van advies ⁵¹⁾. Op deze wijze wordt bereikt, dat bij het archaeologisch onderzoek ook de belangen van andere wetenschappen, met name de epigraphie en de philologie, onder de oogen worden gezien.

Taal- en volken-
kundig bureau.

Hetzelfde wat hier van den oudheidkundigen dienst werd gezegd, kan worden opgemerkt omtrent het taal- en volkenkundig onderzoek. De wenschelijkheid, dit onderzoek meer systematisch te doen plaats hebben, is door de Regeering reeds erkend door op de begroting voor 1930 ⁵²⁾ gelden uit te trekken voor een taalambtenaar in algemeen dienst. Aldus is de kern ontstaan van een noodwendig taal- en volkenkundig bureau (beter te noemen: taal- en volkenkundig bureau) hetwelk overigens niet administratief maar zuiver wetenschappelijk moet worden gedacht ⁵³⁾. Door stichting van een taal- en volkenkundig bureau of taal- en volkenkundigen dienst zal worden bereikt, dat het tot dusverre meer incidenteel geschiedende onderzoek onderdeel wordt van een algemeen plan, en dat een overzicht van de diverse in den archipel gebruikte talen (linguistic survey) zoo spoedig mogelijk wordt verkregen. Tevens zal het bureau deskundige en geregelde contrôle uitoefenen op den arbeid der afzonderlijke taalambtenaren, die daaraan ondergeschikt worden gemaakt.

Het onderwijs in het Maleisch en het Javaansch in de faculteit der letteren zal door gewone hoogleeraren moeten worden gegeven, die

50) Wel zullen de abituriënten van de A. M. S. AII de facultatieve lessen in het Duitsch, die van de A. M. S. B. die in het Fransch moeten hebben gevolgd.

51) De bestaande oudheidkundige commissie dient gehandhaafd te blijven o a. omdat zij ook technici onder hare leden telt. Haar taak ligt trouwens op een ander gebied.

52) Afd. V, stuk 5, post 560 A, onderdeel b.

53) Er zal moeten worden gestreefd naar verlichting van de administratietaak van de leiders der wetenschappelijke diensten. Nader kan worden overwogen, op welke wijze dit moet geschieden.

*De universiteit
als wetenschap-
pelijk centrum.*

hun volle arbeidskracht aan het onderwijs moeten kunnen wijden. Het belang dezer talen en het groote aantal te geven colleges — immers ook voor de juridische faculteit moeten lessen in Javaansch en Maleisch worden gegeven — vereischen zulks. De leider van het taalbureau zal daartegenover belast kunnen worden met colleges in een andere taal dan wel in de grondbeginselen der algemeene taalwetenschap en derg. Zijne benoeming zal dus op den duur mede moeten geschieden op advies van de faculteit. Dat aldus het bureau aan de faculteit wordt gelieerd evenals de oudheidkundige dienst heeft nog dit voordeel, dat aan de taalambtenaren zoo noodig het geven van bepaalde bijzondere colleges kan worden opgedragen waar zulks noodig mocht blijken (b. v. epigraphie, kunstgeschiedenis, praehistorie, bepaalde Indonesische talen, vergelijkende taalkunde van de Indonesische talen en derg.). Op deze wijze wordt bereikt, dat verscheidene talen aan de universiteit worden vertegenwoordigd zonder dat een vast aangesteld docent, die meermalen geen enkelen hoorder zou hebben, aanwezig behoeft te zijn.

Nog een andere overweging pleit ervoor, den oudheidkundigen en den taal- en volkenkundigen dienst aan de universiteit te koppelen: de student zal in contact gebracht kunnen worden met het wetenschappelijk onderzoek zelf ⁵⁴). Onder leiding van den hoogleeraar-chef van den dienst zal hij kleine onderzoekingen kunnen verrichten die voor den dienst van belang zijn. Op deze wijze zal zijn belangstelling en ijver in hoogere mate geprikkeld worden dan bij het werk, dat slechts voor eigen oefening is bestemd. Daarom is het wenschelijk, dat deze mogelijkheid zich niet beperkt tot de linguistische, ethnologische en archaeologische vakken, en dat nagestreefd wordt het ideaal van den Leidschen hoogleeraar Huizinga, dat de universiteit worde „het centraal orgaan, dat de beoefening der wetenschap over geheel Indonesië bijeenhoudt en bevordert” ⁵⁵). Zoo zouden in gevallen, dat op het gebied van de Indische geschiedenis, van de Mohammedaansche instellingen enz. een bepaald onderzoek noodig is, het gouvernement, c.q. ook particuliere lichamen, zich tot de universiteit kunnen wenden. Op deze wijze wordt een samenwerking tusschen wetenschap en praktijk verkregen, die de universiteit slechts ten goede kan komen.

§ 5. KOSTEN.

Een juiste schatting van de kosten, die de oprichting van de faculteit der letteren met zich zal brengen, is om verschillende redenen moeilijk.

Wat de personeelskosten aangaat, deze zijn afhankelijk van de wijze waarop de verschillende leerstoelen zullen worden bezet, hetgeen weder afhangt van de keuze der personen. Eerst als deze gevonden zijn, is

⁵⁴) Vgl. het praeadvies van Dr. Esser voor het jongste congres van het Java-instituut (1929) in Djawa, 9e Jg No 6, p. 273-274.

⁵⁵) Gids 1923, IV, p. 146.

het mogelijk uit te maken welke combinaties van vakken getroffen kunnen worden. Zoo werd boven bv. al opgemerkt, dat de wijze waarop de sinologie aan de Faculteit der Letteren zou worden vertegenwoordigd, van de keuze der personen afhankelijk moest worden gesteld. Verschillende combinaties zijn daarbij in theorie denkbaar.

Vermoedelijk zullen zes gewone hoogleeraren noodig zijn, bijv. voor de vakken: Sanskrit (en cultuurgeschiedenis van Zuid- en Oost-Azië), Arabisch (en instellingen van den Islam), vergelijkende taalkunde der Indonesische talen, welk vak wellicht met een ander te combineeren valt, Javaansch, geschiedenis (van Europa, benevens nieuwe geschiedenis van Nederlandsch-Indië) en Nederlandsch (taal- en letterkunde)⁵⁶⁾. Voorts moet gerekend worden op twee buitengewone hoogleeraren, nl. een voor archaeologie (oude geschiedenis en kunstgeschiedenis van Zuid-Oost-Azië) en een voor een of meer bijzondere talen van den archipel; bovendien eventueel een lector voor de paedagogiek.

De kosten van een en ander zijn te begrooten als volgt:

6 gewone hoogleeraren, 6 x 12 x f 1200.—	= f 86.400.—
2 buitengewone id, 2 x 12 x f 250.—	= „ 6.000.—
1 lector, 12 x f 900.—	= „ 10.800.—
Toelage voorzitter der faculteit 12 x f 250.— ⁵⁷⁾	= „ 3.000.—
Standplaatstoelagen 7 x 12 x f 50.—	= „ 4.200.—
Totaal	= f 110.400.—

Het verdient opmerking, dat in de bovenstaande opgaven alleen die personeelskosten zijn verwerkt, die ten laste van hoofdstuk V der begrooting komen. Geen rekening is derhalve gehouden met de kosten van overtocht, uitrusting en pensioneerings.

Wat de materiele uitgaven betreft, deze zijn als volgt te omschrijven:

Studiebeurzen	f 2.500.—
Bibliotheek	„ 14.000.—
Hoogere kosten van administratieven en huishoudelijken aard ⁵⁸⁾	„ 2.500.—
	f 19.000.—

De kosten van de aanschaffing van boeken en tijdschriften zijn geraamd op hetzelfde bedrag, dat de Rechtshoogeschool aan hare boekerij ten koste legt. Wellicht zal in het eerste jaar een hooger bedrag bv. f 20.000, noodig zijn.

De totale kosten van de faculteit der letteren kunnen derhalve begroot worden op f 110.400 + f 19.000 of tezamen rond f 130.000 's jaars.

56) Voor Maleisch is reeds een gewoon hoogleeraar aan de Rechtshoogeschool verbonden.

57) Deze komt te vervallen zoodra het ambt van rector magnificus der Universiteit wordt ingesteld.

58) De kosten voor den Oudheidkundigen Dienst, die bereids op de begrooting voorkomen, worden hier niet afzonderlijk vermeld.

Omtrent de vraag, in hoeverre het gebouw der Rechtshoogeschool, dat de zetel zal worden van de Universiteit te Batavia, geschikt kan worden gemaakt voor de behoeften der nieuwe faculteit, kan het volgende worden medegedeeld.

De bestaande groote collegekamers kunnen zonder bezwaar ook voor de faculteit der letteren worden gebezigd. Voor kleinere collegekamers, die als seminarium voor de studenten en tevens als werkkamer voor den hoogleeraar kunnen dienen, is echter niet voldoende ruimte aanwezig. In verband daarmee is een uitbreiding van het bestaande gebouw niet te vermijden.

Deze uitbreiding zal tevens kunnen dienen ter behartiging van een belang, dat reeds in § 4 werd voorgestaan: de wenschelijkheid, de werkzaamheden van den oudheidkundigen dienst en die van den te stichten taal- en volkenkundigen dienst te verbinden aan die van de faculteit der letteren. Daartoe zullen beide diensten moeten worden ondergebracht in het gebouwencomplex aan het Koningsplein, hetgeen tevens een noodzakelijke verbetering beteekent voor den oudheidkundigen dienst, die thans op zeer gebrekkige wijze in een gehuurd perceel (à f 180.— per maand) is gehuisvest.

De aangewezen oplossing schijnt nu deze, dat het hoofdgebouw van de bibliotheek, voor welker aanbouw op de begroting voor 1930 als eerste termijn een bedrag van f 125.000 is uitgetrokken ⁵⁹⁾, voorzien wordt van een bovenverdieping. Van de ruimte die aldus wordt verkregen, zal pl. m. een derde gedeelte door den oudheidkundigen dienst worden ingenomen; het overblijvende kan worden ingericht voor werkcollegekamers der nieuwe hoogleeraren en voor den taal- en volkenkundigen dienst. De kosten van deze tweede verdieping kunnen geschat worden op f 60.— à f 70.000.— Dit bedrag kan slechts ten deele ten laste van de nieuwe faculteit worden gebracht, vermits de Oudheidkundige dienst ook zonder deze een verbeterde huisvesting ten zeerste behoeft; bovendien komt alsdan de maandelijksche huursom van het perceel in de Museumlaan ad f 180.— te vervallen. De voorgestelde oplossing heeft derhalve het voordeel, dat zij met geringe kosten aan uiteenlopende behoeften bevrediging schenkt.

59) Hst. VII, post 705 onderdeel g.